

kjer se je pod nadzorstvom slovečega portretista Alojzija Erdtelta vežbala v svoji stroki štiri leta. Zdaj je že tri leta samostojna slikarica.

Želimo od vsega srca izborni Ljubljančanki mnogo uspeha in — blagohotnih ji naročnikov.

V. Holz.

Odgovor na J. Lendovšekove opazke

o moji izdaji Janežičeve slovnice.

Spisal dr. Jakob Sket.

S prva se mi ni zdelo potrebno, odgovoriti na sodbo in opazke, ktere je g. Lendovšek izpregovoril o moji izdaji Janežičeve slovnice v »Slovenskem Narodu« dne 4. maja 1889 in v »Ljubljanskem Zvonu« 1889, zv. 6 — 11. Pripisujem namreč toliko kritičnega duha slovenskim p. n. čitateljem, da vedó tudi brez mojega odgovora razsoditi, kje ima g. L. v svoji oceni prav, kje ne. Tudi se mi ni videlo potrebno, da bi jaz zagovarjal Janežičevo slovnico pred slovenskim občinstvom, ker gre o njej itak že dobra sodba in jo vsi starejši in mlajši pisatelji dobro poznavaajo. Da bi bil moj ocenjevatelj vse pomote in nedostatke, ki so še ostali v moji izdaji te knjige, vestno naštel ter svoje »skromne opazke« omejil na iste, ki so upravičeni, molčal bi bil. Toda g. L. je navedel toliko dvomljivih, nedognanih stvari, izrekel tolikrat krivo sodbo ne le o moji izdaji Janežičeve knjige, temveč o raznih jezikovnih prikaznih, da mi je težko molčati, videčemu, kako se širijo krivi nazori o našem jeziku in pisavi naši. Svojih trditvev pa ni skušal g. L. vselej znanstveno dokazati, da so prave in jedino upravičene, temveč on je svoje nazore večinoma le brez daljših dokazov izrekel, meneč, vse kar trdi, bodo čitatelji tudi brez dokazovanja verjeli. Res je, da pravi v začetku g. presojevatelj, čitatelji naj od njega »znanstvene ocene« ne pričakujejo, toda vsak vestni kritik mora svoje trditve znanstveno dokazati, predno pisatelju pomote predbaciva. V tem šepa tedaj ocena Lendovškova, da je presubjektivna.

Ker pa še vrh tega g. L. slovenske jezikoslovce in pisatelje pozivlje, naj misli svoje o njegovih opazkah izrazijo, češ: qui tacet, consentire videtur, odločil sem se, če tudi ne rad, v sledečih vrsticah svoje pomisleke objaviti ter tu pa tam njegovo mnenje zavriniti. Upam, da ne bodo moje opazke in dokazi brez koristi za našo pisavo sploh in za slovensko slovnico posebej.

G l a s o s l o v j e .

1. Z naslovom »A. Janežičeva Slovenska slovnica« ni g. L. zadovoljen. On sicer sam trdi, da je tako pisati »dandanes sicer navada«,

ali čudno, meni šteje to v greh brez vsakega razloga: kajti na str. 696. svoje ocene prekličje to, kar je pisal na str. 372. Tukaj poudarja namreč odločno, da je pisava: »Anton Janežičeva slovnica« *germanizem*, nekaj mesecev pozneje po že piše: »Nemški svojilni pridevniki: Auerspergsche, Liechtensteinscher itd. so bržkone *slavizmi*«. Ob jednom že trdi, »da se nisem držal pravila, ki ga sam navajam v § 558. a) pisoč: Pesni Simona Jenka (ne Simon Jenkove).« Na to mi je omeniti, da ni dandanes navadna pisava: *Valentin Orožnovi* spisi, temveč le okrajšano: »*V. Orožnovi*« spisi, in po ti pisavi sem se ravnal. Tako je pisal A. Janežič sam v »Slov. Glasniku«, na pr. A. Praprotnikov Kalendarček, P. Ladislavova latinska slovnica (Glas. 1897. str. 368, 285.), in te pisave se je držal tudi »Ljublj. Zvon« do sedaj: na pr. Po Fr. Frischevi povesti (Zvon 1885. 626), M. Valjavčev spis (tb. 701); iz Vuk Vrčevičevih knjig (Zvon 1886. 114), A. Brücknerjeva izvrstna knjiga (ib. 305); graja se pisava: »Blaž Potočnikova pesenca« (ib. 431); do dr. Kosove »Spomenice«, T. Zupanov proizvod, J. K. Kalčičeva pesen (ib. 443, 447); nazori dr. Bleiweisovi (1887, 633), dr. Lampetovo Dušeslovje (1889, 762), Jurčič-Krsnikov, Stritar-Jurčičev (1887, 56, 57) itd. itd. Po vseh naših knjigah nahajamo mnoge in mnogo vzgledov za pisavo: »dr. Bleiweisova zasluga«, prav redka izjema pa je pisava: »dr. Bleiweisa zasluga«. Glej tudi Lj. Zvon V. 377.

Iz § 258. in iz naslova moje izdaje Janežičeve slovnice bi bil g. L. lahko posnel, da zametujem pisavo:

»Simon Jenkove pesni«, odobravam pa pridevnikovo obliko v taistih zvezah, kjer je prvo ime *skrajšano*, kakor se sedaj v obče piše: »S. Jenkove pesni«. Našemu očesu ne ugaja pisava: »S. Jenka pesni«, in Slovenci bi bili brez dvombe čudno gledali naslov v moji izdaji glaseč se: »A. Janežiča Slovenska slovnica«.

Sicer pa moram odkrito povedati, da se duhu našega jezika nikakor ne ustavlja, ako govorimo in pišemo: Justus Perthesov zavod, Ciril-Methodovo društvo (Zvon 1886. 482, 443) itd. Ta pisava je jako kratka in praktična; zatorej se razširja tem bolj in se bode najbrže tudi utrdila; saj že beremo v Lj. Zv. 1889, 700: »V Wolf Cigaletu«, in kar se mene tiče, ne štejem pisatelju tega v greh, ker se na ta način lahko točno in kratko izražamo. Očito pa se upiram pisavi: »Doktorvalentinzarnikovi spisi«, kakor bi morali po Lendovšekovih mislih pisati, ker je to za naše oči nestvor, ki se ne daje primerjati zloženim pridevnikom: *novomeški*, *črnogorski* itd.

2. G. L. zahteva, naj se v § 4. a-f (ne a-b) in v § 5. dodá latinska terminologija zraven slovenske. V § 4. so latinska imena popolnoma neumestna za učenca na učiteljišču in na realki, za gimnazijca pa nepotrebna

in bi ga povrh še motila, ker se poznamenovanja popolnoma ne strinjajo,¹⁾ prim. *lj. nj.* V § 5. pa sta itak dva latinska izraza: *tenues* in *mediae*, ker sta potrebna v razlago besed *nem* in *zveneč*; za izraze *mehek* in *trd*, *hipen* in *trpežen* soglasnik pa niso v navadi latinska poznamenovanja. Sploh pa sem proti temu, da bi se povsod slovenskim terminom latinski dodajali, ker se gimnazijski učenec itak teh terminov v latinski in nemški slovnici uči, učenca na učiteljsku in na realki pa tako nakopičenje raznih terminov le ostraši in moti pri uku.

3. V §. 8. d) zahteva g. L. po vzgledu Končnikove Slov. slovnice (str. 5.), naj se *vse* besede navedejo, v katerih se piše *er*. To je popolnoma odveč, ker se v besedah pri Končniku navedenih *er* med ljudstvom razločno izgovarja in se nikakor s samoglasniškim *r* ne zamenjuje. Ni se tedaj bati, da bi pisali slovenski učenci *večrna* nam. *večerna*, ali *vrna* nam. *verna*, ker govorijo *večer*, *vera*. V Končnikovi slovnici za ljudske šole ima ta opombica nekaj smisla, ali v slovnici za srednje šole je nepotrebna. Da se pa naj piše: *ministerski*, *ogerski* itd., to pa učim na str. 133. pri pridevnikih na *-ski*, in tako piše tudi A. Bartel v Jan. rečniku str. 442 in 838.

4. Ad § 12. b). Ker želim da bi se sporazumeli, kako se naj po šolah *l* izgovarja, dostavljam sem tudi svoje mnenje v opombi, pišoč, da se naj *l* povsod t. j. na vsakem mestu v besedi kot *l* čisto in razločno izrekuje; tedaj, *do/govi*, pa ne: *dogovi* ali *dugovi*; *dela/l*, ne: *delav* (delan), *loti/l*, ne: *lotiv* (lotu). Kakor v olikanem govoru ne kaže govoriti: *Kobiva je šva* in *je piva*, tako se tudi naj v šoli gleda na to, da se *l* pred soglasniki in na koncu besed vseskoz kot *l* izgovarja. Glej tudi Dom in Svet I. str. 10 sl. in II. 193 sl. ter „Ljublj. Zvon“ V. 568.

5. Pri § 19. zahteva g. L., naj se omeni, da se je stsl. *ī* (b) ojačil deloma v *e*, deloma v *a*. Tega nisem omenjal, kakor se samo ob sebi razumeva, zaradi tega, ker učenci v nižjih razredih o stsl. *ī* (b) niti pojma nimajo. Kdor pa na tem mestu stsl. *ī* (b) omenja, mora omeniti tudi drugi stsl. polglasnik, t. j. *ʋ*, ktereга v slovenščini tudi *e* in *a* nadomeščata; prim. *meh*, *mah*, stsl. *mъhъ*; *sneha*, *snaha*, stsl. *snъha*. *Vse to pa bi motilo učenca, ker ne pozna stsl. polglasnikov. Zatorej sem tudi navlaš vse opazke o staroslovenščini iz slovnice odstranil*, ker nimajo pravega smisla za učenca, predno se ni staroslovenščine učil.

6. Nepremišljeno je, da terja g. L. pri § 20. 1., da se mora omeniti: *o* se ne izpreminja v *e* pri samostalnikih na *-ost*. V navedenem § se le

¹⁾ S tem nazorom se ne moremo ujemati. Slovnška terminologija je po vseh naših srednjih šolah latinska in realec se ji mora zaradi nemškega, francoskega in italijanskega jezika priučiti že v I. razredu. Učiteljski moral pa tako poprej že biti ali na gimnaziji ali na realki. Ured.

omenja (sub a, b, c), kdaj se *o v e* izpreminja, ne pa kdaj *o* neizpremenjen ostane. Ako bi zadnji slučaj navajal, moral bi več primerljejev negoli končnico *-ost* omeniti; tako na pr. ženski tožilnik in orodnik: rudečo rožo; končnico *-oba*: bliščoba, maščoba; a razun tega tudi deležnike, na pr. pišoč, kraljujoč itd., ker še učenci na ti stopnji razločka med *o* in *a* ne poznajo. — Celó nepotrebno, dà smešno pa bi bilo v šolski slovnici učiti, da se piše: sedanjost, ne: sedanjest; kajti zadnji obliki so dali slovo že davno vsi pisatelji, kateri so nekđaj tako pisali; in jaz dvomim, da bi morali učenci pri kakem učitelju na srednjih šolah še dandanes pisati: sedanjest, prihodnjest. Cigale in Janežič nista tako učila, in na to začasno, skoro že pozabljeno novotarijo se imamo le Levstiku zahvaliti.

7. G. L. nahaja največjo zmešnjavo po raznih listih in knjigah slovenskih gledé pisave kakor: ljubezniv in ljubeznjiv, iz njih in iš njih, smisel in zmisel, nikdar in nigdar, britka in bridka, društvo in družtvo, teški in težki itd. Vseh teh zmešnjav ne bode prej konec, misli gosp. L., dokler ne bodo pravila o soglasniških izpremembah na tanko določena itd. Ako bi bilo to res, ne bi imeli nobenih zmešnjav več; kajti pravila o soglasniških izpremembah je že davno Miklošič v svojih delih na tanko določil, le pisatelji se jih morajo učiti ter se ravnati po njih! (To je res, toda dolžnost je š o l s k e slovnice, na take soglasniške izpremembe učence opozoriti. Ured.)

(Dalje prihodnjič.)

L I S T E K.

»Slovenska beseda«. Odbor »Matiče Slovenske« je te dni naredil sklep, katerega gotovo veselo pozdravi vsak, kdor se briga kaj za čistoto in pravilnost našega književnega jezika. Odločil se je namreč izdavat č časopis »Slovenska beseda«, kateremu bode glavni namen, razpravljati o dvojbениh stvaréh naše slovnice in našega slovarja ter v znanstvenih razpravah in doneskih pojasnjevati vse, kar je v slovenskem besedišču nejasnega, nedoslednega in nepravilnega. Skušal bode ustanoviti slovenski pravopis, raznovrstnim slovniškim oblikam dognati pravilno lice ter obogatiti slovensko frazeologijo in slovenski slovar. Uredništvo »Slovenske besede« se je izročilo g. profesorju Bartlu, kateri je dobil nalog vzajemno z g. prof. Pleteršnikom sestaviti natančni program ter slovenske jezikoslovce povabiti na sodelovanje. Kadar se dovršé potrebne priprave, povabi se slovensko občinstvo, da z naročili podpré to velevažno književno podjetje, o katerem pričakujemo, da nam pod nadzorom in ugledom prvega našega književnega zavoda dá toliko zaželeno jedinstvo v našem pravopisji in v naši slovnici.

Nova slika Valentina Vodnika. Gospod S. Kočonda, trgovec v Zagrebu, kateri že dalje časa izdava slike srbskih in hrvaških pesnikov in pisateljev, odločil se je odslej izdavat v oljnatem tisku tudi slike odličnih Slovencev. Pričel je s sliko *Valentina Vodnika*, prvega našega pesnika in buditelja naroda slovenskega.

Odgovor*) na J. Lendovšekove opazke

o moji izdaji Janežičeve slovnice.

Spisal dr. Jakob Sket.

(Dalje.)

Na dalje pa je tudi treba pomisliti, da nam pravila o soglasniških izpremembah nič ne pomagajo pri tem, ako hočemo določiti, naj li pišemo: *nič*dar ali *nig*dar, *briz*ka ali *brid*ka. Tukaj veljá le vprašanje, hočemo li pisati strogo fonetično: *brit*ko in potém *slat*ko, *kto* ali *gdo*, — ali pa fonetično-etimološko, kar je večinoma sedaj v navadi. Sedanja pisava je že pri nas dobro utrjena, za kar gre posebna hvala A. Janežiču in Fr. Miklošiču, in naša naloga je, da se na ti podlagi dalje zida, ne pa vse po

*) Opomnja uredništva. Priobčevati hočemo ob jednom s tem „Odgovorom“ prctiodgovor gosp. Lendovška. Opazke, katere nam je poslal gosp. Lendovšek na odgovor gosp. dr. Sk., kolikor ga je bilo priobčenega v zadnji številki našega lista, so nastopne: „V I. točki me graja gosp. dr. Sket, da sem na konci svojih opazk prečrtal trditev svojo: „Anton Janežičeva slovnica je germanizem.“ Cuiusvis hominis est errare: nullius nisi insipientis in errore perseverare. (Cic. Phil. XII. 2). — Prečitavši namreč še jedenkrat omenjeno trditev, uvidel sem, da ni popolnoma umestna; ker so se mi pa bile opazke med pisanjem tako nakopičile, da ni kazalo mnenja svojega in ekten o priobčiti, prečrtal sem omenjeni stavek, hotèč o tej stvari pri kakí drugi priliki kako povedat. Da pa gosp. dr. S. ne bo menil, da mu štejem naslov „A. Janežičeva slovnica“ v greh brez razloga, bodi dovoljeno objaviti mnenje svoje. — Nemški svojilni pridevniki: Auerspergsche, Liechtensteinscher i. t. d. so bržkone slavizmi. Ker pa Nemeč ne čuti, da so to pridevniki, rabi končnico -scher (-ischer) tudi, kadar stoji pred lastnim imenom še kak drug samostalnik; on piše in govori tudi: Graf Anton Auerspergsche Güter Fürst Alois Liechtensteinscher Antrag, kakor tudi govori: Johann Wolfgang Goethes Werke, Kaiser Rudolfs heilige Macht i. t. d., držèč se pravila: „Steht ein Vorname vor dem Familiennamen, so wird nur der Familienname decliniert,“ in „Steht ein Titel ohne Artikel vor dem Eigennamen, so decliniert der Eigennamen.“ (Willomitzer, D. G. p. 19.). — Po nemškem vplivu so se rabile v slovenščini zveze, n. pr.: „z gospod kaplanom,“ „pri gospod doktor Zarniku“ i. t. d., in po nemškem vplivu rabimo tudi zveze „Anton Janežičev“, „Doktor Valentin Zarnikov“ i. t. d. — Ako je ta moja trditev upravičena, imeli bi v tem slučaju prikazen, katero imenujejo nemški slovničarji „Rückentlehnung.“ (Prim. Willomitzer, l. c p 224) Nemci namreč so si naredili po slovenskem vplivu svojilne pridevnike, rabili jih po svoje in jih vrnili v izpremenjeni rabi zopet Slovincem — Nikakor pa noče g. dr. S. uvideti, da se naslov „A. Janežičeva slovnica“ ne strinja s pravilom v § 258. navedenim. Da bi si pomagal iz zadrege, trdi, da bi bil jaz iz naslova in iz § 258. lahko posnel, da zametuje pisavo: „Simon Jenkove pesni“, da pa odobrava pridevkovo obliko v taistih zvezah, kjer je prvo ime skrajšano, kakor se sedaj neki obče piše; „S. Jenkove pesni“ Čudna slovnica to, v kateri moramo pravila posnemati iz naslova in iz kakega §; saj bi ne bilo stalo toliko truda, ko bi bil gosp. dr. S. v § 258. dodal svojemu pravilu: „Pesni Simona Jenke (ne Simon Jenkove) vender tudi: „S Jenkove“. A morda je takrat sam čutil, da bi bilo smešno podajati

nepotrebem podira. ¹⁾ Kdor dandanes še *društvo*, *teški*, *britka*, *nigdar* itd. piše, ta hodi svojo pot, in za tega ni pisana niti Janežičeva slovnica niti Janežič-Bartlov rečnik. Na to svojeglavno pisavo se seveda ni Janežič oziral v svoji slovnici in je le najglavnejšo menjavo soglasnikov omenjal v svoji knjigi. Menjavo soglasnikov je Janežič prav lepo in pregledno dokazal s pripomočjo glagolskih oblik ter vse omenil, kolikor učenec na nižji stopnji potrebuje. Zatorej sem tudi jaz dotični § neizpremenjen pustil; toda glejte, g. L. piše oblastno: „V Sketovi izdaji Janežičeve slovnice je vse zmedeno? Vse je stlačeno v jedini § 23. (ne 28.)!! Janežičev pregled res ni tako učen, kakor oni v Šumanovi slovnici; on ne govori posebej o prilikovanju in razlikovanju itd., temveč le kaže splošno, da se soglasniki v sorodne pretaplajo; toda Janežičev pregled je praktično sestavljen in za polovico krajši od Šumanovega, ki 4 strani obsega. ²⁾

posebno pravilo za polne in posebno za skrajšane oblike. Ako se duhu našega jezika ne ustavlja pisati: „S. Jenkove pesni“, mora biti pravilno tudi: „Simon Jenkove pesni“; kajti v govoru — in govor je vendar poglavitna reč — glasi se oboje jednako.

3. Glede na zahtevo mojo, naj se navedejo vse najnavadnejše besede, ki se pišejo z *er*, ne vidi se mi, da bi bila „popolnoma odveč,“ kajti izkušnja kaže, da vlada baš v tem oziru velika zmešnjava. (Prim. srebrni in sreberni).

4. Ako pritegne večina slovenskih učiteljev gosp. dr. Sketu v tem, da se naj izgovarja *l* povsod kot *l*, podvrgel se bom temu pravilu tudi jaz.

5. Polglasnika *h* in *h* sta v slovenščini tolike važnosti — mnogo prikaznij v glasoslovji, oblikoslovji in skladji si brez njiju niti razlagati ne moremo —, da bi kratka opombica o njiju rabi nikakor ne bila odveč, ampak bi pouk v marsičem olajšala in ogladila pot staroslovenščini. Saj ni treba, da bi se že omenjala v 1. ali 2. razredu. Gosp. dr. S. trdi sicer, da je odstranil navlašč vse opazke o staroslovenščini iz slovnice. A tu in tam pa se vendar sklicuje na staroslovenščino; glej n. pr.: § 87. d § 88 § 132. a. § 165. § 171.

6. V tej točki trdi g. dr. S., da terjam nepremišljeno, naj se omeni, da se *o* ne izpreminja v *e* pri samostalnikih na *-ost*, ker bi se potem moralo omeniti več primerljajev negoli končnica *-ost*. Jaz nisem tega mnenja: kajti nobenemu človeku ne bo prišlo na um pisati: rudeče rože namesto rudečo rožo, bliščeba, maščeba nam. bliščoba, maščoba, pišéč kraljuječ nam pišoč, kraljujoč, a pisalo in po šolah učilo se je: sedanjest, prihodnjest, notranjest i. t. d. Na krive oblike pa mora slovnica tudi opozarjati učence. Ker gosp. dr. S. dvomi, da bi bili morali učenci pri kakem učitelji na srednjih šolah pisati: sedanjest, prihodnjest i. t. d., povem mu, da je dotični učitelj sedanji gimnazijski ravnatelj v Ljubljani. Se li gosp. ravnatelj še dandanes drži te pisave, ne vem; l. 1885. trdil je to njegov bivši učenec Počivalnik. — Na točki 3. in 7. blagovolil je odgovoriti gosp. urednik popolnoma v mojem zmislu.

¹⁾ Tudi jaz nisem proti fonetično-etimološki pisavi; a da se ta pisava utrdi, morajo biti v slovnici dotična pravila jasno in pregledno sestavljena.

²⁾ Gosp. dr. S. sam priznava, da ne govori posebej o prilikovanju in razlikovanju itd. in da je torej res vse zmedeno in stlačeno v jedini § 23. Jedino kratkost pa, ako je jasnosti na kvar, tudi ni Bog vé kaka vrlina slovnice.

G. L. me graja, da se nikjer ne omenja, zakaj se govori in piše: *gospodje, zdravje, kmetje*, in ne: *gospoje, zdravlje, kmeče*. Tukaj zopet vprašam, ali je premišljeno in primerno v slovnici to učiti, kar se v jeziku ne nahaja! G. L. me spominja na § 18. e op. v Šumanovi slovnici; toda jaz povem baš isto itak na str. 35. in 126., da je namreč: *vzglavje* iz *vzglavije*, *predmestje* iz *predmestije*. Nastanek oblik *gospodje, kmetje* itd. pa se bode tolmačil v 7. in 8. razredu s pomočjo staroslovenščine, kjer jedino najde ta razlaga svoje pravo mesto. Take filološke razlage niso za prvo- ali drugošolca! ¹⁾

8. G. L. se ne more sprijazniti s pravilom: „Samoglasnik *u* razvezemo v *ov* in *ev*,“ v § 24, 2. in v § 181. in 183. Tukaj sem se ravnal po Miklošičevi Primerj. slovnici II. 485 sl. in I. 6. in 180., in menim, da sem storil prav, ker se tukaj le zunanja izprememba omenja. V § 19. pa primerjam *ov* proti *u* gledé na jakost obeh glasov med seboj, zatorej pišem, da se *u* v *ov* ojačeva liki *i* v *oj*: *otru-ti* : *otrov* = *bi-ti* ; *boj*. Vem pa tudi, da sta *u* in *ov* po svoji veljavi in vrednosti v znanstvenem oziru na jednoisti stopnji; gl. Mikl. II. 6. in 166. ²⁾

9. G. L. toži, da ima danes pri nas vsak svoj pravopis. Ta izraz je na vsak način pretiran. ³⁾ A če bi bilo to tudi res, vendar ni temu Janežičeva slovnica kriva, temveč svojeglavost naša, rekše naših pisateljev, ki se v svoji vzvišenosti ne ozirajo niti na slovnico niti na rečnik. Janežičeva slovnica že ima od leta 1863. določena pravopisna pravila, in Janežič se je i v rečnikih svojih po njih ravnal. V tem se tudi Cigale v Wolfovem slovarju večinoma strinja z njim, in Bartel se je v svojem rečniku tudi ravnal po njih. *Janežič, Cigale, Levstik* (Die slov. Sprache, str. 23) in *Bartel* pišejo: *Novo mesto*, rod. *Novega mesta*; in tudi jaz se v svojih spisih vseskoz te pisave držim, kakor i Končnik v svoji slovnici str. 12. Zraven pisave: *Novo mesto* ne omenjam druge (kakor: *Novo Mesto* ali *Novo-mesto*), zató ker sem prepričan, da mora slovnica le jedno pisavo kot pravilno proglasiti, da se učenci ne begajo. Odločno zavračam tedaj Lendovšekovo omahljivost ⁴⁾ v tem, da naj bi bilo dovoljeno tudi pisati: *Novo-mesto*, rod. *Novega mesta*,⁶ zraven *Novo Mesto*, rod. *Novega Mesta*. Jedno ali drugo naj velja, oboje učiti je škodljivo! Piše pa se naj tako, kakor po vzgledu drugih jezikoslovcev v slovnici učim.

¹⁾ Ako se sme povedati, da je nastalo *predmestje* iz *predmestije*, lahko se razloži tudi nastanek oblik *gospodje kmetje* itd.

²⁾ Čudno za učenca je in ostane, ako se ma razlaga, da se jednoisti *u* v *kujem* kovati jedenkrat „razvezuje“, drugikrat pa „ojačeva“ v *ov*.

³⁾ Žalibog, da ni pretiran.

⁴⁾ Spomnite se, g. doktor, na to, kar učite gledé na pisavo „Simon Jenkov“ in „S. Jenkov“. Ni li to tudi nekaj takega kakor omahljivost?

Na »Matico slovensko« in na naše časopise pa se nikdo ne more sklicevati, dokazujoč, da se mora pisati: *Novo Mesto*; kajti ondi nahajamo pisano: »Novigrad, Laški trg, Rimske toplice,« zraven »Kanalska Dolina in Kanalska dolina, v Belemgradu, pri Novem mestu itd.« (gl. Slovenci. str. 295., Letopis 1888 str. 89, 201, 243, 289.). Kdor pa piše: »Črna gora, Laški trg, Solni grad, Črno morje, Kaspijsko morje, v Kranjski gori, pri Gornjem gradu itd. kakor beremo v naših časopisih, isti mora dosledno tudi pisati: *Novo mesto, Kanalska dolina* itd.

G. L. pograša v slovnici, da ne omenjam ničesar o pisavi: *Ljubljanski, novomeški*. Tukaj je zopet izpregledal, da uči slovnica na str. 18. (a, b, c), kdaj se pridevniki z veliko začetnico pišejo; ¹⁾ na dalje se uči obširno o tem na str. 133. in 134.: *črnogorski, novomeški* itd. Ker g. L. zahteva, naj pišemo: *Dunajska Cesta*, moram odkrito reči, da je taka pisava popolnoma nepotrebna, in po mojem mnenju zadostuje dovolj že pisava: *Dunajska cesta, Nove ulice* itd., kakor piše »Lj. Zvon« 1889, 384, 1884, 772. ²⁾

Oblikoslovje.

10. V § 56. op. 1. pograša g. L. besede: *Foško, Marko, sinko, sivko* itd. So li te oblike réš zvalniki?! — Tega ni skušal g. L. dokazati, vendar pa trdi, da so to zvalniki na *o*. Miklošič, Šuman in Levstik ne navajajo teh oblik pri zvalniku, ampak Miklošič II. 51 in III. 207. uči, da imajo srbske oblike sekundarno pritiklino *o* (namesto *o*). Brez dvoma so slovenske besede, kakor *Marko, Janko, Miško, Nedelko, sivko* itd. nastale po uplivu hrvatsko-srbskega jezika. Toda ne samó pri Jugoslovanih nahajamo taka imena, temveč tudi v ruskih narodnih pesnih in v staropolj-

¹⁾ Nisem izpregledal dotičnih pravil v § 18.; izrekel sem le željo, naj bi slovnica svarila pisati pridevnike *Ljubljanski* itd. z veliko začetnico.

²⁾ Dosedaj še ni dognano, ali naj pišemo *Novo mesto* ali *Novo Mesto*; ako obvelja poslednja pisava, treba bo dosledno pisati tudi *Dunajska Cesta*. (Levstik je zadnja leta svojega življenja vsako lastno ime, sestavljeno od dveh imen, pisal dosledno pri obeh besedah z veliko začetnico: *Novo Mesto, Rimske Toplice, Slovenj Gradec* itd., ravno tako *Ljubljanski, Novomeški* itd., in po tej pisavi se je na Levstikovo ustno priporočilo nekaj časa ravnal tudi naš list. Zdaj pa sem to pisavo opustil, držeč se pravila: kadar je drugi del lastnega imena appellativum, piši je z malo začetnico, tedaj: *Črno morje, Gorenja vas, Šmarijina gora, Dunajska cesta, Nove ulice*. — Kadar se je pa ta appellativum izprevrgel v lastno ime, tako da ima tudi drugi del sam záse že svojstvo lastnega imena, pisati je oba dela z veliko začetnico: *Novo Mesto, Škofja Loka, Rimske Toplice, Slovenj Gradec, Velike Lašče, Zgornji Tuhinj, Laški Videm, Laška Gorica, Dolenji Logatec* itd., kajti narod vse take kraje, izpustivši pridevnik, imenuje večkrat samo: *Mesto, Loka, Toplice, Gradec, Lašče, Tuhinj, Videm, Gorica, Logatec* itd. Ravno tako piše naš list: *Ljubljanski, novomeški, veliko-laški* itd. Uredn.)

skih tekstih. Staropoljska imena na *o*, kakor Bolko, Przemko itd., razlaga Brückner tako, da so nastala, po uplivu latinskih imen na *-o*, kar pa še sevéda ni dognana rrsnica (gl. Jagić, Archiv XII. 275).¹⁾

11. Na koncu svoje ocene piše g. L. med popravki, naj se prečrta ves stavek: V § 69. b) naj se še dostavite besedi: *sir* in *dar*. — Ker pa ni uzroka povedal, zakaj, naj ga povem jaz, da se ne moti čitatelj. Navedena opazka Lendovšekova je bila namreč celó nepotrebna, ker se v slovnici uči, da le dvo- in večzložni samostalniki na *r* vstavljajo *j*. To je bil ocenjevatelj izpregledal, toda na koncu popravil, a ne pristavil zakaj. — Ako bi si bil g. L. v svesti naloge, katero ima vestni ocenjevatelj izvrševati, bil bi pri § 69. lahko svet poučil o neki drugi semkaj pripadajoči prikazni, katere niti Janežič niti druge slovnire ne omenjajo. Nahaja se namreč še cela vrsta samostalnikov na *r*, ki ne privzemajo *j*, in to so sestavljeni samostalniki, n. pr. izvir, požir, ozir, požar, nemir, vesmir ali vsevir, milodar, blagodar, samovar, pivovar, navadno tudi: sopar; licemer, Vladimir, (Vladimirovič), Tugomer (Tugomerovič, gl. Jurčič). Kaj takega je sevéda težje omeniti, nego *sir* in *dar* iz Levstikov²⁾ slovnice str. 10. prepisati.²⁾

12. G. presojevatelju ne prija, da govorim v § 78 – 80. o prirastkih *-es*, *en*, *et*, ker to ne odgovarja dandanašnjim znanstvenim nazorom. To vse dobro vem, in sem tudi v prvih treh izdajah svoje slovnice za Nemce učil, da so to debela na *n*, *s*, *t*. Toda po večletni izkušnji sem se prepričal, da je bolj primerno, nauk o teh samostalnikih praktično uravnati. V višjih razredih bode itak pri stsl. pouku imel učenec dovolj prilike, natančneje o teh samostalnikih poučiti se, in tudi pri grškem pouku v 3. razredu lahko slovenski učitelj iz lastne volje na slična soglasniška debela v slovenščini opozori.

G. L. nasvetuje, kako se naj dotično pravilo glasi; ali na to mu moram marsikaj odvrniti. Prvič je njegovo pravilo še enkrat tako dolgo, kakor v moji izdaji, in to ni dobro za učno knjigo, kjer naj bodo pravila kratka. Drugič je primerjanje z grškim γένος iz γενεα celó odveč, ker

¹⁾ Starosta slovenskih slovničarjev, č. g. dr. Jožef Muršec, ki je izvrsten poznavatelj jezika slovenskega, poslal mi je dué 16. I. 89. med drugimi jezikoslovnimi opazkami tudi nastopno: „Nazivnik ali vokativ na *-ko* še se rabi, postavim: bratko, sinko, Janko, Jožko, Jurko, Marko, Rojko, Nedeljko. Pri konjih se kliče sivec: sivko, rjavi: rjavko, rudeči: rudečko i t. d. Krave so sivka, dimka.“ — Recimo, da so besede kakor Marko, Janko itd. res „brez dvoma“ nastale po vplivu hrvatsko-srbskega jezika; ali ni mogoče, da so te besede tudi v hrvatsko-srbskem jeziku prvotni zvalniki? Macun vsaj uči (Theor.-prakt. Gr. d. il. Sprache p. 39.): „Sin, Sohn hat neben sine auch sinko (als ob nom. sinak wäre)“ in „Die eigenen Namen auf o, wie Marko, Janko, Stanko, haben den Vocativ mit dem Nominativ gleich.“ Da so besede na *-o* res stari zvalniki, dalo bi se tudi sklepati iz njih sličnosti z zvalniki na *-e*, ki so že večinoma tudi postali imenovalniki, kakor oče, Tone, Jože, Lipe itd. (Prim. Metelko, Lehrs. p. 169.). —

²⁾ Vsa ta točka je nepotrebna, ker sem dotično opazko sam prečrtal.

učenci v 1. in 2. razredu gimnazijskem kakor tudi na učiteljišču in realki v grščini niti pojma nimajo. Tretjič je krivo učiti, da se je *e* ojačil v *o*, kajti to je proti „dandanašnjim znanstvenim nazorom“, tudi ne gledé na to, da še učenjaki, kakor so Schleicher, Miklošič in Leskien, niso jedini v tem, kako se ima *o* v besedi slovo razlagati (gl. Mikl. III. 3., I. 72 in 245 sl., II. 329, in Šuman v »Ljublj. Zvonu« V. 571.). Četrtrič je moje živo prepričanje da sodi krivo, kdor misli, da more slovenske oblike kakor *ime*, *tele* brez staroslovenščine pravilno in za učenca na ti stopnji razumljivo razlagati. Petič: popolnoma napačno je trditi (navzlic Mikl. I, 246 in 73), da ste besedi *ulé* in *ojé* ohranili pristni *e*. Morda odgovarja ta nauk tudi „dandanašnjim znanstvenim nazorom!“

O deblih na *-es* se je v primerjajočem jezikoznanstvu čestokrat razpravljalo, in kakor vidim, še dandanes se širijo med Slovenci krivi pojmi o tem nauku. Kdor hoče: slovo in slovese, γένος in γενεσ-ος (γένουος) itd. razlagati, mora gledati na prvotni razloček med krepkimi in slabimi skloni, na takozvani „Declinationsablaut ali Vocalabstufung“. Ako je slovo po Leskienovi razlagi res nastalo iz *slovo*s = γένος, potem je v *sloves-e* — γενεσ-ος *o* oslavljen v *e*; γένος ni nastal iz γενεσ in tudi slovo ne iz sloves, temveč narobe, in zatorej se nikakor ne more učiti: „*e* se je ojačil v *o*“, kakor hoče to g. L. Imenovalnik je glavna podstava, ne pa rodilnik z oslavljenim samoglasnikom *e*. Tukaj se ne smemo sklicevati na Mikl. Etim. Wört. str. VII., ker se mu upira sedanje stališče primerjajočega jezikoznanstva. O tem se naj primerja Leskien, Die Declination str. 65, 68 sl.; G. Meyer, Griech. Gramm. § 315.; Whitney-Zimmer, Indische Gramm. str. 158 in 151.; Johannes Schmidt, Kuhn's Zeitschrift 25. str. 26 sl. in najnovejše delo tega učenjaka: Die Pluralbildungen der indogerm. Neutra str. 378, 405 sl.; Brüggmann, Kuhn's Zeitschrift 24. str. 16 sl. in najnovejše njegovo delo: Grundriss der vergl. Grammatik, II. 388 sl.

Ulje in *oje* sta prvotni debli na *-o*, ne na *-es*, kakor *polje*, in rodilnikova oblika: *uljesa* in *ojesa* je *lé* po analogiji debel na *-es* napravljena, kakor Trubarjeva oblika: *poljesa* (gl. Mikl. III. 143). Da bi se bil pristni *e* v teh dveh besedah ohranil, kakor trdi g. L., pa je zaradi tega celó nemogoče, ker se debela na *-es* v imenovalniku in tožilniku, kakor kažejo drugi indoevropski jeziki, niso v slovanščini nikdar končala na *e*; prim. skr. cravas, gr. γένος, lat. genus (iz genos), slov. slovo. Stsl. imenovalnik *lože* (Mikl. I. 246) pa ne dokazuje ničesar in se mora drugače tolmačiti; gl. Leskien Die Decl. 68.

Iz navedenega mi bodo čitatelji menda pritegnili, da je Lendovšekovo pravilo polno pregreškov, ker ga je sestavil ne oziraje se na to, kar primerjajoče jezikoznanstvo uči. ¹⁾ (Gl. 1. opazko na 122. strani. Ured.)

„Wie mir jetzt vorgehalten worden, und ich zu thun beschieden
bin, dem will ich also gewiss treulich und genau nachkommen; So
wahr mir Gott helfe! —

Laibach am 5. September 1846.

Dr. Franz Preslérn m. p.*

Odgovor na J. Lendovšekove opazke

o moji izdaji Janežičeve slovnice.

Spisal dr. Jakob Sket.

(Dalje.)

15. Oblika *nji* (*ñi*) za dvoj. tož. ženskega in srednjega spola se v naši sedanji pisavi tako redkoma rabi, da sem jo mislil lahke vesti v sklanji osebnih zaimkov izpustiti, zlasti v tako majhni, le za nižje razrede namenjeni slovnici. Tudi Janežič je hotel, postavivši jo v oklepaj, označiti s tem, da se le izjemoma nahaja. ¹⁾

16. G. L. želi, da opustimo besedo *doba* v pomenu: genus verbi; zdi se mu beseda *oblika* primernejša nego *doba*, če tudi ne odgovarja kakor sam trdi, lat. besedi: *genus*. Šumanov in Kermavnerjev izraz *položaj* mu tudi ne prija, ker vpraša, ali vé kdo za boljšega!

Janežič je rabil ali besedo *doba* samo ali pa je pisal »*doba ali oblika*«. Ker smo se že bili v dijaških letih privadili na besedo *doba* v pomenu: genus verbi, zdelo se mi je popolnoma naravno, da ta terminus v svoji izdaji pridržim, zlasti še zato, ker ga smatram za primernejšega od besede *oblika*. Ta beseda ni drugega nego prevod nemškega »form«, in povrh se še lahko zamenjuje. Ako vprašam učenca: »V kakošni obliki se nahaja ta ali oni glagol,« ne vé, ali mislim na dobo glagolovo ali na njegovo obliko, t. j. na osebo, število, čas itd. Kdo je Janežiču nasvetoval besedo *doba*, tega ne vem, ali mislim pač, da je na njega pri tem terminu uplival jezik česki. Kottov Česko-nemški slovník navaja namreč pri besedi *doba* tudi pomen: die Lage, der Zustand = stav, položéní, in tudi: die Form; in tako bi tedaj *doba* pomenjala *položaj*. Ker se je izraz: *tvorna*

¹⁾ Slovnica bi ne smela dajati povoda, da se dobre oblike vedno bolj izgubljajo. V tem se je pregrešil g. dr. S., izpustivši obliko *nji* (*ñi*), kajti noben pisatelj, ki bi se hotel vestno držati njegove slovnice, ne mogel bi rabiti omenjene oblike, ki je za ženski spol jedino pravilna.

in *trpna doba* že pri nas udomačil, zdi se mi primerno, da se še i na dalje z njim zadovoljimo. Prav je storil tedaj Fr. Marn v svoji Hrvatski slovnici str. 101., da je ostal pri izrazu *trpna doba*, in želeti je, da bi se pri pouku sploh tega termina posluževali. ¹⁾

17. G. L. graja obliko *rasten*, češ da je kriva, kajti »rasti je neprehajalen glagol in torej nima trpno-preteklega deležnika.« Proti temu pravilu, trdi dalje g. L., pregrešil sem se mnogokrat! — —

Tukaj je treba najprej opomniti, da ni popolnoma res, da bi neprehajalni glagoli II. vrste ne mogli imeti trpno-preteklega deležnika. Za stsl. jezik navaja Miklošič III. str. 111. in 112. lepo število vzgledov, in v slovenščini nam jih tudi mnogo rabi v govoru in pisavi, na pr. *zamaknjen*, *poknjen*, *potuhnjen*, *crknjen*, *pogresnjen*, *zmrznjenec* itd. Zatorej sem v § 169. 3. pisal, da glagoli II. vrste, ki pomenjajo trpnost ali kako drugo stanje, ne tvarjajo radi trpno-preteklega deležnika, a na str. 85. pri III. vrsti pa trdim, da ga neprehajalni glagoli III. vrste nimajo. Levstik sam pravi (str. 71), da so »*usahnen*, *zmrznen*, *osupnen*, itd.« rabljive, če tudi ne pravilne oblike; in tudi šolska slovnica ne sme oblik kakor: *zamaknjen*, *zamaknjenost*, *crknjen*, *pogresnjen*, *poknjen*, *zmrznjen*, itd. zamolčati, kajti ljudstvo rabi trpne deležnike in loči na tanko izraze, kakor *zmrzel človek*, ein erfrorener Mensch, in *repa je zmrznjena* (ne: *zmrzla*), die Rübe ist fest gefroren.

Da bi *rasten* bilo krivo, tega ni g. L. dokazal. Janežič ima v svoji slovnici to obliko, in tudi Levstik jo pozna vsaj v sestavi (*obrâsten*, str. 59). Rabimo pa to obliko tudi v pisavi, in ona je potrebna, kakor kaže sledeče: *Rastel* in *rasten* moramo često rabiti, da se natančno in razumljivo izrazimo; na pr. »Sosedov konj je tako lepo *rasten* (*raščen*), da ga je veselje gledati«; in »Sosedov konj je tako hitro *rastel*, da smo se čudili.« Mnogo vzgledov nahajamo v pisavi, ako je glagol sestavljen; na pr. »Besede *zrášene* (= vzraščene, vzrastene) ne bodo ti na nos visele« (Prešeren v Novi pisariji); okrajine *zarastene* s pralesom (»Lj. Zv.« IX. 458); bil je drugi (konec njive) že zopet *zarasten* (»Prihajač« str. 21).

Na str. 83. imam *pogoren* kot vzgled za trpno-pretekli deležnik. Ker imata Janežič in Šuman obliko: *pogoren*, mislim, da se zató nisem zelo pregrešil, posebno če povrh pomislim, da na Štajerskem govorijo: *vse je pogoreno* ali *pogoreto* (alles ist abgesengt), in da se nahajajo glagolniki: *gorenje* in *pogorenje*. — Na str. 21. pa se nahaja: *usahnjena puščava*, kar je Cegnarjev citat, a tega nisem hotel navlašč preurediti. — Iz nave-

¹⁾ Beseda „doba“ nima v slovenščini, kakor mora priznati g. dr. S. sam, primerne pomena in zatogadelj je neumestna. Tudi Bartel ima s. v. Passivform le: *trpna* oblika.

denega je tedaj razvidno, da se nisem le „mnogokrat“, temveč nikakor ne v tem oziru pregrešil. ¹⁾

18. G. L. omenja, da sem uvrstil glagol *savreti* (das Rad sperren) v 6., *vreti* (sieden) pa v 7. razred I. vrste, dočim stavlja Levstik oba glagola v 6. razred. G. ocenjevatelju se ni zdelo potrebno dokazati, kaj je pravilnejše, meneč, da bodo čitatelji itak le Levstiku verjeli. ²⁾

Toda pogledjmo si stvar natančneje. *Vrem, vreti* (claudere) se glasi v stsl. *vrjā, vrēti* ter spada v 6. razred I. vrste (gl. Mikl. II. 421); *vrem, vreti* (sieden) pa se v staroslovenščini glasi: *vrjā, vrīši*, nedol. *vrēti*, ter se prišteva v 2. razred III. vrste (gl. Mikl. II. 431). Ker se nedoločnik *vrēti* zлага z nedoločnikom kakor *spēti, smēti* iz 7. razreda, in ker se je iz *vreti* po analogiji sedanjika *spejem - spem, smejem - smem* napravil sedanjik *vrejem - vrem* (na Štajerskem in po Koroškem se oblika *vrejem* govori: voda *vreje*), tedaj sem ta glagol uvrstil v 7. razred I. vrste. Na dalje se *vreti* (sieden) ne zлага z glagoli 6. razreda v tvorbo-preteklem deležniku I. in II. in v trpno-pret. deležniku ter se loči na tanko od glagola *savreti* (claudere); na pr. *savrši* (claudere) — *savrevši* (sieden). *savrl — savrel, savrt — savret*. Uvrstivši tedaj *vreti* (sieden) v 7. razred I. vrste, odpravil sem ob enem tudi opazko, da se sprega po vzgledu *mleti*, kakor to Levstik (str. 65. b) omenja.

19. G. presojevatelju bi bolj prijala oblika: *vzdignjen, sklenjen*, brez *j*, ker bi se po tem takem glagoli II. vrste lažje razločevali od glagolov IV. vrste. Na to odgovarjam s Cigaletom (Terminologija, str. XI.), da kdor glagolom II. vrste daje v nedoločniku obliko IV. vrste, ta ne more z razlogom ugovarjati proti oblikam: *vzdignjen, sklenjen*. Na dalje se pa na Štajerskem (in morda tudi po drugod) razločno govori o mehčani *nj*: *vzdignjen, sklenjen*, in tudi naši pisatelji pišejo večinoma zadnje oblike,

¹⁾ Tudi jaz nimam nič proti temu, da se v slovnici v kaki opombi omeni, da se po nekaterih krajih govore trpni deležniki od neprehajalnih glagolov II. vrste, n. pr.: zamaknjen, crknjen i. t. d. Da bi pa bila oblika „*rasten*“ pravilna in celo potrebna, o tem me gospod doktor ni prepričal. Kdor ima le nekoliko čuta za slovenski jezik, ne bo pisal: Sosedov konj je tako lepo *rasten* ali celo *raščen* — raščen konj — hm, to bi bilo nekaj posebnega, kajti *raščen* moramo izvajati od glagola *rastim, rasti* (rašim, rašiti): petelin kuro rasti; Šuman, Slov. sl. p. 182 —, ampak: sosodov konj je tako lepo zrastel (zrasel), je tako lepe rasti, postave, da ga je veselje gledati. O tem bi se bil g. doktor lahko poučil, ko bi bil hotel pogledati v Bartlov slovar p. 271. s. v. *gewachsen*. Tudi deležnik *zrašen* (= vzraščen, vzrasten) je nepravilen, pač pa so pravilni deležniki: obrasten, zarasten, porasten, ker so tvorjeni od prehajalnih glagolov obrasti, zarasti, porasti. Recimo, da se deležnik *pogorén* govori na Štajerskem; ali se smé zaradi tega ta napačna oblika tudi že staviti v spregalo kot vzgled?

²⁾ S to opazko sem hotel čitatelje jedino le opozoriti, da se gledé na omenjena glagola g. dr. Sket ne strinja z Levstikom.

kolikor morem povzeti iz raznih rokopisov, ktere sem kot urednik nekdanjega „Kresa“ in kot odbornik družbe sv. Mohorja prebiral do sedaj. Ali dosledno se tudi dandanes nikdo ne ustavlja oblikam brez *j*; kajti mi beremo: *porinjen*, *zategnjen*, *uklenjen*, *ginjen*, *obrnjen*, *sklenjen*, *natisnjen*, tudi v „Ljublj. Zvonu“ 1889, str. 605, 606, 519, 612, 518, 544, 491, 742.). Želeti bi torej bilo, da se začno izključno rabiti le oblike z omehčanim *nj*, na pr.: *sklenjenega*, pa ne: *sklenenega*, kar je prav nena ravno v sedanjem našem govoru. ¹⁾

20. V pravilu o 3 množinski osebi (hvalijo, učé, § 175) sem se ravnal po sedanji pisavi, a ne po želji kakega slovníčarja. Zraven *nesejo* in *kupujejo* imam v spregi povsod oblike *nesó* in *kupujó* kot ravnopravne, in v § 183. I. beremo tudi Janežičevo opazko, da se kračja oblika *kupujo* nahaja pri starejših slovníških pisateljih. Zatorej je celó odveč druga ocenjevateljeva opombica na str. 494., da Levstik piše: „Die kurze form . . . trifft man . . . häufig.“ Nerazumljivo je na dalje, kako bi se po Lendovšekovem pravilu (str. 494.) jako(!) olajšalo „pravilo, po kojem se naj tvarja pridevni deležnik sed. časa;“ kajti v moji izdaji se to pravilo glasi (§ 155.): „č se pritika kračji obliki 3. množinske osebe: *beroč*, *časteč*.“ ²⁾

21. Na str. 494. svoje ocene terja g. L., naj na str. 87. vse glagole navedem, pri katerih se v tvorno-preteklem deležniku *dj* in *tj* ne topita v *j* in *č*. Ta zahteva kaže zopet, kako nepraktično g. L. sodi o uravnavi šolske slovnice; kajti popolnoma nepotrebno je, dolgo vrsto redkoma rabljenih oblik v majhni šolski slovnici navajati. Na dalje pa še tudi števila takih deležnikov z *dj* in *tj* (ali *d* in *t*) na tanko določiti ne moremo, ker se slične oblike sploh množijo v naši pisavi. V šolski slovnici zadostuje po mojem mnenju, da se navede nekaj vzgledov (v moji izdaji jih je osem), in s temi ima učenec dovolj ter vé, kako si naj tolmači obliko *zavihtjen*. ³⁾

¹⁾ Bodemo videli, za katero obliko se bode odločila večina slovenskih jezikoslovcev. (Tudi podpisani urednik se strinja v tem vprašanji z g. dr. Sketom. Oblike, kakor *vzdignjen* opravičuje narodna govorica na Štajerskem in Dolenjskem in vzgled Miklošičev (Vergl. Gram III, pg. 168 in 169). Tudi v šoli pride vsak učitelj v zágato, kadar učencem razlaga, da se nedoločnik glasi *vzdigniti*, trpno-pretekli deležnik pa *vzdignen*. Ako učenci količkaj mislijo, morajo se vprašati, kam je izginil končni *i* nedoločnikovega debla *vzdigni*, od katerega se dela trpno-pretekli deležnik. Morebiti so č gg. bralci „Ljub. Zvona“ zapazili, da se oblike, kakor *vzdignjen* zadnje čase v našem listu množijo. Ured.)

²⁾ To pravilo baš nima veljave za óne glagolce na -im, kojim se ne privošči krajša oblika.

³⁾ Dotično pravilo se glasi: „Vendar se *dj* in *tj* ne topita pri sledečih glagolih: *čutiti* — *čutjen*, *začuditi* — *začudjen*, *netiti* — *netjen*; *postiti* — glagolnik *postenje*; *razsvetliti* — *razsvetljen*; *voditi* — *vodjen*, *nabotiti* — *napotjen*, *usmrtiti* — *usmrtjen*.“ Ako se ne navedó vsi glagoli, moralo bi se pravilo glasiti: „Vendar se *dj* in *tj* pri nekterih glagolih ne topita; n. pr.: *čutiti* — *čutjen* i. t. d.“, kajti sicer si mora učenec misliti, da se opušča topljenje le pri navedenih glagolih.

— Da se piše *začujen*, kar g. L. iz »Ljublj. Zvona« IX. 267. cituje, to jaz tudi dobro vem in še sledeče primere navedem, na pr. v Prihajaču: *začujeno* pogledati (str. 31), *začujen*, je gledal (37); v »Ljublj. Zvonu« IX: *s začujenjem* (523), ali zraven tudi: *začuden* (518), *začudenje* (527). Toda jaz tukaj vprašam, kako stara pa je oblika *začujen*? Ali niso takih in enakih oblik več jezikoslovci najnovejše dobe stvarili?!

G. L. se ne spominja, da bi bil bral *iznenajen* (nam. *iznenadjen*). Človek bi skoro res mislil, da takih oblik naši pisatelji, bolje bi rekel korektorji še niso napravili, toda varal bi se. V »Pobratimih« bereš na str. 3.: »Vsklikne veselo *iznenajen*«, in v »Prihajaču« str. 97.: »Dejal je sin neprijetno *iznenajen*.« — Jaz se v izdaji Janežičeve slovnice na take novotarije ali prav za prav jezikovne nestvore nisem oziral, in v tem mi upam vsi trezno misleči učitelji pritrldijo. Oblikam kakor *začujen*, *iznenajen*, se naše oko in uho zaradi tega ustavlja, kar se one teže razumevajo, dočim so oblike *začudjen*,¹⁾ *iznenadjen* za nas dosti bolj umljive, ker čitatelja z ohranjenim svojim slogom *čud-* in *nad-* na samostalnik *čudo* in *nada* spominjajo.

G. L. cmenja, da čita v mojem berilu za peti in šesti razred (str. 209.) *zavihtjeni*, Stritar sam pa da piše: *zavihteni* (Zbr. spisi, III. str. 249). Tukaj bode vsak čitatelj takoj mislil, da sem jaz Stritarjevo obliko popravil, toda temu ni tako. V »Zvonu« 1877. na str. 258. je sam Stritar pisal *zavihtjeni z j*, in tako sem dal tudi jaz to obliko ponatisniti v svoji knjigi l. 1886. Zakaj pa je omenjeni pisatelj v »Zbranih spisih« III, 1 1887. to obliko predrugačil, tega pa jaz ne vem, ali po mojem mnenju je bilo to nepotrebno.²⁾ Na vsak način so oblike *zavihtjen*, *usmrtjen*, *začudjen*, itd. pravilnejše od *zavihten*, *usmrten*, *začuden*, ker imajo deloma še omehčan *t* in *d*, ki se izgovarjata blizu tako kakor hrvaški *ć* in *dj*; saj je *zavihtjen*, *usmrtjen*, skoro toliko, kakor *zavihtćen*, *usmrćen*. Iz tega uzroka zagovarjam deležnik s *tj* in *dj* proti oblikam s *t* in *d*, ker stojimo s prvimi oblikami še na jezikovno-zgodovinski podlagi in se tudi v tem hrvaško-srbskemu jeziku približujemo. Doslednost v naši pisavi bi kaj pridobila, ako mi v tem gg. pisatelji pritegnejo, kakor je to storil g. prof. Bartel, ocenjujoč v »Ljublj. Zvonu« 1888, str. 566. mojo slovnico za Nemce.³⁾

¹⁾ Deležnik *začudjen*, *napotjen* itd. namesto *začuden*, *napoten* je ravno takšen jezikovni nestvor in ravno taka novotarija, kakor *iznenajen*. Ured.

²⁾ Po mojem mnenju pa to ni bilo »nepotrebno«, kajti glagol se pravilno sprega po III. vrsti: *zavihtéi*, torej part. pass.: *zavihtén*. (Glej Šuman, Slov. slov. § 78 c, Bartel, slovar s. v. *schwingen*).

³⁾ Kaj nam pomaga jezikovno-zgodovinska podlaga, doslednost in približevanje hrvaškemu jeziku, ako se pa s takimi oblikami oddaljujemo od svojega slovenskega živega jezika, katerega nam je v prvi vrsti jemati v poštev! Ured.

(Dalje prihodujič.)

str. XXVII.: »Da se pa ne vtegne misliti, da sem si sam odgovor izmislil po navadi Sokratovcev, naj le bo kdo tako trdovraten nasproti resnici, da se predrzne trditi, da ne bode hudobnež s taisto nadarjenostjo, pridnostjo in učenostjo nič slabši govornik postal, kakor poštenjak: pa tudi temu hočem njegovo napačno mnenje dokazati,« ali str. XXX. »In kakor učitelji telovadstva razkosane moči.« Na to posebnost slovenskega jezika bi se bil moral gospod pisatelj tudi pri prestavi ozirati; moral bi marsikatero perijodo razkrojiti, kar se že tudi v dobrih nemških prestavah nahaja. Opozarjam izmed mnogih mest le na str. 11.: »In to pripravi učitelje, da črke, ko jim se zdi, da so jih dečkom po onem pravem redu, po katerem se prvič navadno pišejo, vcepili, od zadaj nazaj poučujejo in z mnogovrstno spremembo mešajo, tako dolgo, da učenci črke po podobi poznajo, ne pa samo po vrsti.« Ali str. 41.: »Tako je dognano, v katerej je bila zapisana.« Semtertja se nahaja namesto določne pridevnikove oblike nedoločna, n. pr. str. XXVI. »ta izvanreden dar.« Fraza »govor držati«, mesto »govor imeti« mi nič kaj ne ugaja. Tiskovne pomote so večinoma že popravljene. Tisek je lep in razločen. To knjigo lahko z mirno vestjo vsem strokovnjakom, pa tudi širšim krogom priporočamo.

Odgovor na J. Lendovšekove opazke

o moji izdaji Janežičeve slovnice.

Spisal dr. Jakob Sket.

(Dalje.)

22. Neopravičena je želja Lendovšekova, naj se deležniki kakor *iskaje*, *lizaje*, *iskajoč*, *lizajoč*, itd. opusté in da se v kaki opombici pristavi, „naj se ne rabite te dve obliki v pisnem jeziku.“ Kdor tako uči ali kaj takega zahteva učiti, pregreši se proti našemu jeziku, kakor se ta zdaj govori in piše. Celó po krivici zahteva na dalje g. L., da se naj uči, da je oblika *kupujé* se začela splošno rabiti v novi slovenščini. Kdor tako uči, piše slovnico najbrže za vnuke naše, ne pa za učence iz sedanje dobe.

Isto krivico dela g. ocenjevatelj naši slovenščini trdeč, da je krivo pisati *kupovaje*, *zatajevaje*, itd. Najboljši izmed naših pisateljev se poslužujejo teh oblik, in reči moram, da se dandanes v dosti večjem številu piše *kupavaje* kakor *kupujé*, in to je celó naravno. Oblika *knpujé*, *gospodujé* itd. se zategadelj ne more priljubiti ter si pridobiti splošne veljave v našem jeziku, ker se prelahko s 3. jedinsko osebo: *kupuje*, *gospoduje*, zamenjava,

zlasti ako se naglasak opušča, bodisi da po pomoti izostane, bodi si da se med tiskanjem odkrhne. Poglejte na pr. v „Pobratime“ str. 47.: „Več gospodov stalo je na verandi, pričakuje (!) došlecev“. Brez dvombe bi bilo na tem mestu boljše: *pričakujoč* ali tudi: *pričakovaje* došlecev, ker oblika *pričakuje*, brez naglaska tiskana, moti čitatelja. Zatorej je primernejše, kakor stoji na str. 211.: „zatajevaje samega sebe“, ali v „Prihajaču“ str. 47.: „*premagovaje* svoj srd.“

Takih dvoumnih mest, ki so nastala vsled deležnikove oblike: *kupuje*, naštel bi lahko več iz najnovejšega našega slovstva. Mislim tedaj, da sem prav storil pripustivši Janežičevi opombi svoje staro mesto.¹⁾

23. G. L. pogrša v § 185. d) pravila, da se mora pisati *zadoščujem*, pa ne: *zadostujem*, ter zahteva, da se ondi pridene pravilo té-le vsebine: „Pri glagolih IV. vrste, ki prehajajo v V. in VI. vrsto, pretvarja se vrstni samoglasnik *i* pred osebiloma *-am* in *-ujem* v *j* ter se topi s predstoječimi soglasniki po istem načinu kakor v trpno-preteklem deležniku.“ Nató navaja več vzgledov, med njimi *zadoščujem*, *zabljujem*, *oživljujem*, *spremljujem*, *opažujem*, ktere oblike so pa tako redke, da je gotovo nepotrebno, v šolski slovnici jih učencem vbijati v glavo. Navedeno pravilo pa tudi ne velja in ne more tedaj dobiti mesta v šolski slovnici slovenski. G. L. sam je že čutil kaj takega, ker dostavlja: „Obliki *kupujem* in *škodujem* ste ali izjemi, ali pa se morate izvajati od samostalnikov: *škoda*, *kup*.“ Miklošič II. 481 in Šuman str. 91. izvajata *kupovati* od *kupiti*, in tako je tudi *škodovati* najbrže od glagola *škoditi*. Imeli bi torej tukaj izjemi.

Toda pogledjmo, kaj je s sledečimi glagoli: glasiti — glasovati, obljubiti — obljubovati — kljubovati, poljubiti — poljubovati, svariti — svarovati, zaslediti — zasledovati; okoristiti — okoristujem, žaliti — obžalujem — žalujem, obogatiti — obogatujem, opaziti — opazovati (le opazovalec, ne: opaževalec), nasititi — nasitujem (Ravnikar, „Zgodbe“, I. 139), prezimiti — prezimujem (I. j. Zv. IX. 458), tržiti — trgujem, obstopiti —

¹⁾ Trdil sem na podlagi Levstikove slovnice, da so oblike: *pisaje*, *pisajoč*, *klicaje*, *klicajoč*, *iskaje*, *iskajoč*, *kupovaje* itd. krive, in kakor pravi Levstik: „aus Unkenntnis des Zeitwortes von Unwissenden in die Sprache hineingepfuscht.“ Ker g. dr. Sket ni dokazal pravilnosti omenjenih oblik, in ker je dolžnost dobre šolske slovnice učiti le to, kar je pravilno, svariti pa pred tem, kar je krivo, upravičena je moja želja gledé na omenjene oblike popolnoma. Ako se ne bodo začele v šolah učiti le pravilne oblike, rabili bodo krive še naših vnukov vnuki. Zakaj bi v stavku: „Več gospodov stalo je na verandi, pričakuje došlecev“, motila čitatelje oblika „pričakuje“, ni mi jasno; saj je vendar nobeden ne bo zmatral za 3. osebo praes. sing., že zaradi tega ne, ker stoji glavni glagol „stalo je“ v preteklem času. Ako bi se pa zategadelj morali izogibati te oblike, ker naglasak po naključji lahko izostane, opustiti bi morali tudi mnogo drugih oblik v našem jeziku: (Primeri „uči se“ 2. imperat. in „uči se“ 3. sing. praes.). —

obstopujem, pomiriti — mirujem, čuditi — občudujem, obuditi — obudujem (Ravnikar, Zg. II. 5), naslediti — nasledujem, omiliti se — omilujem, smiliti se — smilúj se („Lj. Zvon“, IX. 552), prilastiti — prilastujem (Moh. Kol. 1890, str. 118), izprositi — izprosujem (Vestnik C.-M. društva III. 26), napotiti — napotujem, osupiti — osupovati (Janežič, nem.-slov. rečnik,² str. 781), in še več drugih.

Na dalje imamo oblike jedno zraven druge, kakor: obrazovanje — izobrazujem („Lj. Zv.“ IX. 343, 367), potrebovati — upotrebljevati (ib. 365), izrazovanje (ib. 572), zraven izraževanje, uredovati — urejevati, oznanujem (tako tudi Mikl. II. 482 in Škrabec, „Cvetje“, 1888, zv. 9.) in oznanovalec („Lj. Zv.“ IX. 455) zraven oznanjujem (tudi Mikl. IV. 333); glasovati — naglaševati, ugasovati — ugaševati, svarovati — posvarjevati, nadomestujem — nadomeščujem (oboje v Letopisu 1889, Starejši teksti na str. 8, 9 (bis) in na str. 27, 30, 33 posebnega odtiska), in drugih več. Včasih se ločijo oblike po pomenu, na pr. *uredovati* (redigieren) in *urejevati* (ordnen), kakor: Stritar je šest let „Zvon“ „*uredoval*“, ¹⁾ toda: imetje se *urejuje*, listine se *urejujejo*.

Iz vsega tega je dovolj jasno, da je Lendovšekovo gori navedeno pravilo ničevno in da mu ne gre mesto v šolski slovnici. Sploh pa ni naloga šolske slovnice, da bi pri vsaki besedi imela določevati, kako se naj piše. Pisatelj ne bode tedaj v slovnici, najmanj v mali šolski slovnici iskal, ali naj piše *zadostujem* ali *zadoščujem*; temveč vzel bode rečnik v roko in si v njem sveta iskal. Seveda v rečniku pa ne bode našel oblik kakor: *opaževati*, *zadoščevati*, *nadomeščevati*, temveč *opazovati*, *zadostovati*, *nadomestovati* (Jan, 303, 829; Bartel 260, 747). Tudi ne: *pojašnjen* in *pojašnjujem*, *izprašnjen* in *izprašnjujem*, temveč *pojasnjenje* (Cigale, 108, Jan. 58, Bartel 49), *pojasnjevati* (Bartel 83), *izprasnjen* in *izpraszovati* (Cig. 142, Jan. 74, Bart. 60).

Kdor tedaj ni samovoljen ali se noče vsedati na filološko stolico, ravnal se bode po rečnikih, in pisava njegova ne bode imela posebnih, novoizmišljenih oblik. Iz ravno istega uzroka, kakor proti oblikam *začujen* in *iznenajen*, ustavljamo se tudi oblikam *zadoščujem*, *nadomeščujem*, in dobro bi bilo za našo pisavo, da se pisatelji dosledno takih novotarij izogibljejo. ²⁾

¹⁾ „Dom in Svet“ pa „*urejuje*“ dr. France Lampe.

²⁾ Zopet moram g. doktorja opozoriti na to, da je dolžnost dobre šolske slovnice, učiti to, kar je pravilno, in svariti pred tem, kar je krivo, zlasti v slučajih, v katerih se pisatelji ne ujemajo. Kdor pa se le nekoliko bavi s knjigo slovensko, pritrdil mi bo, da vlada baš gledé na pisavo glagolov VI. vrste velika zmešnjava. Kakor se je prepričal g. doktor sam, piše isti pisatelj v jednoistej razpravi: *nadomestujem* in *nadomeščujem*. (Primeri tudi „Dom in Svet“ III p. 27). Popolnoma umestno bi torej bilo v

24. V spregi brez osnovnega samoglasnika ne navajam glagolov *bom* in *grem*, temveč oba sem uvrstil v zobniški razred I. vrste (§ 162. 2. 3.), ker sta skrčena iz *bodem* in *gredem*. Le v 2. razredu I. vrste gre navedenima glagoloma pravo in naravno mesto ter se ondi prav lahko razlagata, ne pa pri spregi brez osnovnega samoglasnika; saj nimata z glagoli *dam*, *vem*, *jem*, druge zveze kakor te, da se v sedanjiku tudi lahko po njih analogiji spregata. Nikakor ni misliti, da bi bil naš *bom*, *boš*, *bo*, ali *grem*, *greš*, *gre* itd. starejši od stsl. *baďa*, *gręďa*, t. j. *bodem*, *gredem* (vse kar leze ino grede). Mojo uvrstitev imenuje g. L. „novotarijo“; toda to bi bila prav stara novotarija, kajti Miklošič je glagola *bom* in *grem* uvrstil v zobniški razred I. vrste, a ne v sprego brez osnovnega samoglasnika že pred 34 leti!! Prim. prvo izdaje njegove primerj. slovnice III. 1856. ¹⁾

25. Pri § 191. zahteva g. L. naj se dostavek „večinoma“ izpusti, češ predpretekli čas se tvarja le od dovršnih glagolov. Da temu ni tako, slovnici pravilo, ki bi nam jasno povedalo, kako se nam je ravnati v tem oziru. Na dosedanje slovarje se ne moremo sklicevati, ker se nahaja v njih tudi mnogo nepravilnega. Izvestno bi g. doktor Sket grajal pisatelja, ki bi n. pr. pisal: „aposteljna“; kajti v slovnici (p. 30.) uči: „Namesto apostelj — aposteljna govori in piši apostelj — apostlja ali apostol — apostola,“ in vendar bi se dotični pisatelj lahko skliceval na Janežičev slovar p. 3. s. v. apostelj. Zategadelj sem, ne da bi „se vsedal na filološko stolico“, ampak le, da opozorim na potrebo takega pravila, objavil misel svojo, da nam je pri glagolih VI. vrste paziti, ali prihajajo po stopnjevanji iz IV. vrste, ali iz drugih vrst, ali pa so izimenski. Moje pravilo — posnel je je tudi g. Lekše l. c. p. 54 — odgovarja glasovnim zakonom in se zaradi tega še ne more imenovati „ničevo“, ker sedanji pisatelji v pisavi niso jedini. Da pa imamo baš gledé na te glagole toliko zmešnjavo, izvira po mojem mnenji od tod, ker se dotični glagoli VI. vrste lahko izvajajo tudi iz dotičnega imena; n. pr. glasujem — glas, nadomestujem — mesto, obljubujem — obljuba, poljubujem — poljub, zasledujem — sled, okoristujem — korist, mirujem — mir, obžalujem — žal, napolnujem — polen, obogatujem — bogat, nasitujem — sit, zadoštujem — zadošti i. t. d. Zategadelj je treba, da se natanko določi, katere glagole nam je izvajati iz imen, katere iz dotičnih glagolov IV. vrste. Sploh pa mislim, naj bi iz glagolskih glagolov VI. vrste ne rabili, ako imamo istopojmovne glagole V. vrste; torej ne nadomeščujem ali *nadomestujem*, ampak le *nadomeščam*. (Glej, kaj o tem piše denašnji list na 236.—238. strani. Ured.)

¹⁾ Gledé na šolske slovnice je ta uvrstitev nova. Janežič in tudi Šuman v šolski slovnici navajata glagola *bom* in *grem* pri spregi brez osnovnega samoglasnika ob enem z glagoli *vem*, *dam*, *jem* in to po vsej pravici, kajti v novoslovenskem jeziku so oblike brez osnovnega samoglasnika bolj navadne nego polne. So li novoslovenske odlike *bom*, *boš*, *grem*, *greš* itd. starejše od staroslovenskih *baďa*, *gręďa* t. j. *bodem* *gredem* ali mlajše, ni za novoslovensko šolsko slovrnico tolike važnosti; kajti vsekako si moramo tolmačiti nastanek oblik *bom* in *grem* baš tako iz *bod-m* in *gred-m*, kakor *vem* iz *ved-m*, *dam* iz *dad-m*, *jem* iz *jed-m*. Ako bi pa zategadelj morali uvrstiti glagola *bom* in *grem* v zobniški razred I. vrste, ker se nahajajo tudi polne oblike *bodem* in *gredem*, storiti bi mogli isto tudi z glagoli *vem*, *dam* in *jem*; kajti tudi od njih so nahajajo polne oblike *vedem*, *jedem* (Glej Janežič, Slov. slov. 3. p. 98 in 99).

razvidi vsak, kdor Janežičevi slovnici v § 392. prejšnje in v § 333. moje izdaje ne verjame, iz Metelkove slovnice, kjer beremo na str. 136: „Wo das Zeitwort zwar imperfectiv, aber nicht iterativ oder frequentativ ist, sagt man beides: sem nesel, ich habe getragen, und sem bil nesel, ich hatte getragen. So sagt man auch: sem mu bil pisal, ich hatte ihm geschrieben.“ Da pa Metelko prav uči, temu pritrjuje tudi Škrabec v Cvetju 1888, zv. 5., in po njem sem se i jaz ravnal. ¹⁾

26. G. L. terja, naj se v § 192. omeni, da ima glagol *sem, biti* le jedno pogojnikovo obliko, namreč: *bil bi*. Ne vem, kaj porečejo o ti čudni terjatvi učitelji latinščine na naših slovenskih paralelkah; toda to znam, da bi se učenci lahko čudili taki opombi v slovenski slovnici; kajti g. prof. Kermavner uči v latinski slovnici (str. 94.): *fuissem = bil bi bil jaz, itd.*, in g. ravnatelj Wiesthaler ima v latinskih vadbah I. na str. 104. in 105. več takih stavkov, na pr. „Ko bi bili vi v šoli bolj z duhom nego s telesom navzočni bili, bivala bi sedaj v vas večja modrost“. — Kaj takega učiti, bilo bi torej po vse krivo in nepremišljeno! ²⁾

27. Po jako neljubi pomoti je prišel Prešérnov stavek: Šel naj vsak sám bo skoz življenja zméde, dvakrat v knjigo mojo. V nekem starem izvodu Janežičeve slovnice iz mojih šolskih let bil je namreč pri želevniku (§ 193.) zraven drugih opazek tudi ta stavek pripisan. Tako je došel po krivdi v moj rokopis, in pri korekturi sem ga tudi izpregledal. Naj blagovolijo tedaj čitatelji ta primer prečrtati v § 193. na str. 107., ker je to zgolj pomota, za kar ga smatra tudi ocenjevatelj moje knjige, I. D., v listu „Dom in Svet“ II. na str. 241. — Jaz ne tajim in ne prikrivam nobene pomote, ako se je rés taka vrinila v knjigo, ker vém iz lastne izkušnje, kako težko je v knjigi ničesar ne izpregledati; zatorej sem hvaležen vsakemu, kdor jo popravi ali me opomni na njo. Toda g. L. je zagnal velik hrup zaradi tega, ter je celó v slovenskem dnevniku (gl. Slov. Narod, 1889,

¹⁾ Znano mi je bilo dotično pravilo v Metelkovi slovnici (p. 136). A Metelko sam trdi na navedenem mestu: »im Plusquamperfectum muss die Handlung als ganz vollbracht betrachtet werden.« Ker si pa ne morem misliti, kako bi mogli durativni glagoli pomenjati popolnoma dovršeno dejanje, ne morem tudi odobravati, da bi se tvoril predpretekli čas od durativnih glagolov. Tudi primeri, koje navaja gosp. p. Stanislav Škrabec, niso me preverili V stavku n. pr.: »Zvonilo je res, pa jaz sem bil že molil, (t. j. dotično molitev opravil, tedaj nisem molil več), bil bi po mojem mnenji sestavljeni glagol »odmoliti« na svojem mestu

²⁾ Šolar (l. c. p. 25.) trdi: »Nur das Verbum *biti* sein hat sowohl in Condit. Praes. als Praet. *bi bil*«. Saj se pa tudi čudno glasi n. pr. stavek: Ko bi bili srečni bili, bili bi bili veseli. (Jaz mislim, da sta Kermavner in Wiesthaler uvedla slovenski Cond. Praet. pomožnega glagola samo zategadelj, da je možno dijakom pogoditi dotično latinsko obliko. Uredn.).

števil. 103.) našemu občinstvu to javno razglasil; sevéda moj ocenjevatelj ni spoznal ali ni hotel spoznati, da tiči tukaj gola pomota, ter je izvajal iz tega stavka razne posledice, kar je bilo vse celó nepotrebno (gl. Lj. Zv. IX. 497.).¹⁾

Na dalje pravi g. L. v opombi 2. na str. 497. svoje ocene, da sam jaz besedni red v gori navedenem Prešernovem stihu »svojevoljno« izpremenil. To zopet ni rés. G. L. naj le pogleda v »*Poezije Dóktorja Franceta Prešerna*« (saj mu je menda znana izdaja iz l. 1847.); tam bode čital na str. 182. oni stih v istem besednem redu, kakor sem ga jaz navedel v knjigi na str. 58. in 107. Umestno je tedaj tukaj opomniti, da je treba kritiku vestnemu biti in da ne sme lahkomišljeno pisatelju »svojevoljnost« očitovati! Dostavljam še pa, da hoče gosp. L. sam navzlic temu vendar ta stih po svoje preurediti, ker piše, da bi njemu prijal ta besedni red: »Vsak naj šel sam bo skoz življenje zmede«. Čudna doslednost je rés to!²⁾

28. V opombi § 193. zahteva gosp. L., naj namesto mojega izraza »v časih tudi« stoji, da se pomožnik *sem, biti* »nikdar« ne glasi: *naj sem, naj je*. Tukaj se rés sklicuje na Šolarjevo razpravo iz l. 1858.; toda

¹⁾ Baš naslov: »A. Janežičeva slovnica« z ozirom na pravilo v § 258.: »ne Simon Jenkove pesni«, in stavek: »Šel naj vsak sam bo skoz življenja zmede«, ki se na vaju v § 131. d. kot primer, da je besedica naj (= naju) osebno zaime in v § 193. kot primer za železnik, zdela sta se mi primerna, da dokažem, kako površno je pisana slovnica, in kako koristno bi bilo, ko bi bil hotel dati gosp. dr. Sket rokopis pred tiskom komu v pregled, zlasti ker so se mu bili baje v to ponudili nekateri ljubljanski gospodje.

²⁾ V Sketovem »Slovenskem berilu« za peti in šesti razred p. 188. in v Jurčičevi izdaji Prešernovih pesnij glasi se omenjeni verz: »Vsak sam naj šel bo skoz življenja zmede«. Ker nisem vedel, da je gosp. dr. Sket »Krst pri Savici« za berilo prepisal iz Jurčičeve izdaje, za slovnico pa omenjeni verz iz Prešernove izdaje, koje knjige takrat slučajno nisem imel pri rokah, mislil sem, da je izvirno to, kar stoji v berilu in v Jurčičevi izdaji. Pater peccavi! Na razžaljivo opazko g. doktorja: »menda mu je znana itde« pa nečem odgovarjati. Z očitanjem »samovoljnosti« ne delam gosp. doktorju tako v nebo vpijoče krivice; saj sem mu vendar pri § 102. dokazal, kako »samovoljno« se sklicuje na Levstika. — (Da je v Prešernovem verzu: »Šel náj vsak sám bo skoz življénja zméde« besedica *náj* res pronomen I. pers. dual. gen., posneti je iz naglasa *náj*; zakaj ko bi bila ta beseda členica, naglasil bi jo bil Prešeren gotovo drugače (*náj*), kakor sploh naglaša kratki a (*á*), n. pr. »*Náj* se učenost in imé, část tvója roják! ne pozábi!« Za mojo trditev govori tudi vsebina dotičnih verzov: Bogomila namreč pravi Črtomiru, želečemu njiju združitev: »Ne združénja, ločitve zdáj so čási — Šel náj vsak sám bo skoz življénja zméde«. (cf. *náj, sám* in *zdáj*!) Členice *naj*, kadar ne stoji v *poudarjenem* zlogu, Prešeren sploh ne naglaša, n. pr. »Dolgo Smolétov spomínj *naj* živí!« — »Hladíjo *naj* ga sápcé, *naj* rósa páda nanj« — V Jurčičevi izdavi je Levstik dotični verz samovoljno popravil: »Vsak sam naj šel bo skoz življenja zméde«, ker se izvirni verz zaradi nenaglašenege »Šel« res nekako trdo glasi. V tem »Levstikovem« verzu je pa *naj* brez dvojbe pogojník. G. dr. Sket je zatorej nevedé dotični citat v obeh slučajih pravilno navedel. Ured.)

Janežič, ki je gotovo Šolarjev spis poznaval, ima vendar v svojih izdajah (gl. § 214.) opazko: „Sem ter tja rabi Slovincem: *naj sem*, *naj je* namesto *naj bom*, *naj bo*“, in tako je tudi prav. Na Štajerskem sem čestokrat slišal tako govoriti, in tudi „Dom in Svet“ (II. 211.) potrjuje, da se v Adlešički fari in tudi še po drugih krajih tako govori.¹⁾

29. V § 208. A. a, kjer o medmetih govorim, pač ni mesta za opazko, da se *blagor* ne sme rabiti kot samostalnik, kakor to g. L. želi, temveč k večjemu v § 69. b, pri samostalnikih na-*or*. Sicer pa nimamo nobenega uzroka, ti iz slovenskega korena vzrastli besedi vojsko napovedati, ker se je že do dobra kot samostalnik udomačila. Ravnikar, Zgodbe, II. 7, 13, 15 Ad. piše: *blagrov*, *blagre*, *blagrovati*, in tudi Bartel jo ima pri besedi: Heil in Segen; zato je se ni treba zavzeti nad knjigo z naslovom: »Osmero *blagrov*«. ²⁾

Skladje.

30. V novejšem času so naši slovničarji opustili izraz „*skladje*“, ki ga ima Janežič v svoji slovnici. Namesto njega so jeli rabiti štiri poznamovanja, in sicer *besedotvoritev*, *slovo tvorje*, *osnovstvo* in *debloslovje*. O zadnjem izrazu želi tudi g. L., da se uvede v slovensko slovnico. Ker je vsakemu terminu namen, da izraža kolikor možno to, kar se uči v oddelku, z dotičnim terminom označenem, tedaj moram priznati, da je Janežičev terminus še najboljši, kajti v tretjem delu slovnice se učimo, kako se besede *skladajo* iz prvotno-samostojnih delov (glej Brugmann, Grundriss II. str. 1 sl.). Ta del obsega torej *besedoskladje* ali kratko povedano: *skladje*. Za šolsko slovnico je izraz *debloslovje* (= Stammlehre) ali *osnovstvo* kriv; kajti šolske slovnice ne učijo, kako različna debla nastajajo iz korenov in priponk, temveč kako se iz znanih, v jeziku nahajajočih se besed s pripomočjo raznih obrazil ali pritikin nove besede stvarjajo ali skladajo; na pr. *urt*, *vrten*, *vrtnica*, *vrtnar*, *vrtnarski*, *vrtnarstvo* itd. Zatorej imenujejo Curtius-Hartel, Schultz, Schenidler, Kummer, Willomitzer itd. v svojih knjigah ta del slovnice: „Wortbildung“ ali „Wortbildungslehre“. Tem izrazom odgovarja najbolj *besedoskladje* ali kratko: *skladje*, in tudi: *besedotvoritev* ali *besedo(slovo)-tvorje*. Toda zadnjih izrazov je ravno tako nepotreba, kakor bi bilo nepotrebno: *stavkoslovje* ali *stavkotvorje* nam. Janežičeve besede: *skladnja* (Syntax).

¹⁾ Lokalizmom v slovnici ne smemo pripisovati iste vrednosti, kakor oblikam, ki so v občni rabi.

²⁾ Pri § 69. b. nisem mogel povedati želje svoje, ker se v njem beseda »*blagor*« ne nahaja. Jaz se ne morem nikakor sprijazniti s samostalnikom »*blagor*«. Komur je tako k srcu prirastel, pa še naj začne rabiti samostalnike: kakor, kakra, kamor, kamra; koder kodra i, t. d.

O načinu, kako se naj ta del slovnice razvrsti in obširno dotično gradivo uredi, o tem je raznih mislij. Meni se dozdeva baš Janežičeva razvrstitev najbolj pregledna in za učence najbolj pripravna, zató ker loči besede po pomenu, ki ga razne pritikline določujejo. Najvažnejši pripomoček pri tem pouku je gradivo, zbrano pri raznih priponkah. Vsega tega nahajamo v Janežičevi slovnici v obilju, in učitelj, poslužujoč se tega gradiva, ravna se potém lahko po metodi, katero smatra za najboljšo, bodi si da razpravlja priponke po abecednem redu ali po samo- in soglasniških skupinah, kakor je to pri Miklošiču. Konečno se vpraša le po uspehu, katerega smo pri pouku dosegli.

Da je tvarina v „besedoskladju“ v Janežičevi slovnici „dobro in pametno razvrščena“, in da veljá o njem: „qui bene distinguit, bene docet“, o tem se lahko vsak kritični čitatelj in učitelj prepriča, ako se potruđi ta del slovnice vestno pregledati. Ne tajim pa, da se še dá več opiliti in marsikaj preurediti, kar hočem o priliki tudi storiti. Pretirano je pa vsekako, ako kdo zahteva, da bi naj šolska slovnica za vsako jezikovno prikazen ali za vsako pritiklino dajala dovoljnega pojasnila. To se ne more zahtevati od nauka, ki se razpravlja na 33 straneh. Le poglejte v druge šolske slovnice, kako malo prostora zavzema v njih besedoskladje. Willomitzer, na katerega se g. L. tako rad sklicuje, odmeril mu je le 13 strani v svoji nemški slovnici. To pa je tudi dovolj gradiva za vsakega, kdor iz lastne izkušnje vé, kako malo časa preostaje za pouk v besedoskladju. Še manj časa pa je mogoče za ta pouk v slovenščini odmeriti, in zatorej ne vem, kako bi utegnil učitelj na podrobnosti ozirati se.¹⁾

31. Pri priponki *-aš* nisem po nepotrebnem izpustil Janežičeve opazke, da se *-aš* včasih menja z *-aš*; kajti po Miklošiču II. 342. smatram *kočijaš*

¹⁾ Nočem se prepirati o tem, kateri termin bolje odgovarja nauku v tretjem delu slovnice, mislim pa, da so imeli novejši slovnicearji izvestno svoje razloge, iz katerih so opustili Janežičev izraz »skladje«. Da bi pa bila razvrstitev tvarine v Janežičevem »besedoskladju za učence najbolj pripravna«, o tem se nisem mogel prepričati, dasi sem vestno pregledoval ta del slovnice. In nehoté priznava to tudi gosp. dr. Sket, kajti milostno dovoljuje učitelju, ravnati se po metodi, »katero smatra za najboljšo.« Meni se dozdeva razvrstitev po priponkah, pri kateri se vsaka priponka jedenkrat navede in se na primerih razloži, kako različnega pomena so besede sestavljene s to priponko, — pripravnejša za učence, nego ona po pomenu besed, ki ga razne pritikline določujejo, kajti nepraktično je, ako se mora n. pr. priponka *-ica* na osmerih straneh omenjati. Kdor bi pa hotel pri pouku tvarino po priponkah razvrstiti, moral bi ves ta nauk preurediti in ga učencem narékovati, kar je pa na srednjih šolah prepovedano.

Tudi jaz priznavam, da se šolska slovnica ne more ozirati na podrobnosti; a vendar mislim, da ni preveč, ako zahtevam, da nas pouči, kako si naj razlagamo n. pr. besedi: desnica, levica, lisica, okolica, veselje, obilje, deklina, travnik, praznik, neurnik, glavnik, mejnik, petek, napredek, zelišče, bedača, mošnja, bukev, redkev itd. —

za jedino pravilno obliko, drugih to opazko podpirajočih vzgledov pa nimamo.¹⁾

32. Uzrok, zakaj sem na str. 123. pod c) Janežičevo pravilo izpremenil, je ta, ker smatram opazko o vrinjenem *v* z znanstvenega stališča za krivo. Na kratko omenjam le to, da so prvotno besede na *-vec* in *-lec* jedna na drugo uplivala. V današnji pisavi je prodrla analogija besed na *-lec*, in naš pisni jezik je zdaj na tem stališču, da smemo o njem reči to, kar Miklošič II. 311 o hrvatsko-srbskem: „Thema ist ein Part. praet. act. II., das jedoch in der Ableitung der Bedeutung nach wie ein Adjectiv behandelt wird, daher die Idee der Vergangenheit nicht einschliesst“; tedaj *plačevalec*, *prodajalec*, *nosilec*, *morilec*, *pohajkovalec* itd. Gledé na sedanjo našo pisavo, ne na ljudsko izreko sem pisal *l* namesto *v*, hoteč, da se ta pisava utrdi, ne pa zopet opovrže. V tem se strinja z menoj večina slovenskih pisateljev in kakor vidim, tudi Bartel v svojem rečniku.²⁾

33. Priponke *-oba*, *-ost*, *-ota*, nam. prvotnih *-ba*, *-st*, *-ta*, sem zategadelj v knjigo sprejel, ker smatra zdaj naš jezikovni čut le prva obrazila kot prave priponke. Na dalje pa je odveč in sega predaleč, ako hočemo učencu na ti stopnji brez staroslovenščine *o* v *grdoba*, *krepkost*, *gorkota* posebej razlagati (gl. Brugmann, Grundriss, II. 203 sl.). Iz istega uzroka sem tudi *-stvo*, ne *-bstvo* kot priponko uvrstil.³⁾

34. Ker pišem *gniloba*, ne *gnjiloba*, vpraša gosp. L. celó po nepotrebnem, kaj je pravilneje, ter pristavlja, da piše Miklošič II. 216. *gnjiloba*. Na to mu odgovorim, da je najbrže pisava brez *j* pravilnejša, ker tudi zdaj Miklošič sam piše: *gniti*, *gnil* (gl. Etym. Wört. 1886. s. v.)! Sicer pa primerjaj točko 38.⁴⁾

35. Nisem mislil, da bode kdo v moji izdaji pogrešal imena *Minos*, kako se slovenski glasi, kajti prav redkoma se nahaja v latinskem in grškem slovstvu. G. L. ga pogreša rekoč, da sem ta primer iz Janežičeve slovnice izpustil. Škoda, da ni g. L. povedal, kako se naj to ime „sloveni“, ker zahteva, naj bi se to v opombi omenilo. V Rožekovem lat.-slovenskem slovníku (1882) ni najti slovenske oblike pri tem imenu. V Janežičevi slovnici se glasi: „*Minos* (*Minois*) = Minoj“. Toda to je krivo, kajti imenovalnik

¹⁾ Bartel (l. c. s. v Kutscher) ima le obliko: »kočijaž«!

²⁾ Dosledno bi torej tudi morali pisati: delalec; in vendar uči gosp. dr. S v slovnici p. 123. »delavec (nam. »delalec«). (G. dr. Sket uči prav, kajti že stara slovenščina ima samostalnik *dělavъcъ*, *operarius*; cf. Mikl. Lexicon palaeosl. s. v. Ured.)

³⁾ Zakaj bi ne smel učenec izvedeti, da so priponke: *-oba*, *-ost*, *-ota* iste, kakor *-ba*, *-st*, *-ta*, ni mi jasno; kajti nekoliko se bo v šoli vendar moralo omeniti o prvotni in drugotni rabi priponk.

⁴⁾ Ali je moje vprašanje res bilo nepotrebno, ne vem. Sicer pa glej tudi moja opazko na točko 38.

se nikdar ne glasi *Minois*, temveč le *Minōs* (Μίνως). Ako bi že moral napraviti slovensko obliko, pisal bi jaz v im. *Mino*, v rod. *Minoja*; rajši pa bi vsekako v imenovalniku obdržal latinsko-grško obliko: *Minos*, kakor je to storil i Koseski (gl. Razna dela, str. 287). Zdi se mi pa odveč, v majhni šolski slovnici navajati slovensko obliko tako redkim imenom, kakor so *Minos* ali *Sappho*.¹⁾

36. Krivo je, kar trdi g. L., da namreč slovenimo „apelativna imena s končnico *-um*, izpreminjaje ta zlog v *-ij*“; temveč tukaj *-um* odpada in pristavlja se *j*, na pr. *Museum* = muzej, *conservatorium* = konservatorij. Novotarija pa je pisati *gimnazij*, *politehnik*, ker se splošno govori in malo da ne tudi piše: *gimnazija*, *politehnika*, in sicer zató, ker upliva tukaj pojem *šola*, kakor v obliki *Lacija* (lat. *Latium*) pojem *dežela*.²⁾

37. Pri izpreminjavi goltnikov v šumnike pred priponko *-en* (dolg — dolžen) je le treba opomniti na dotično pravilo v glasoslovju na str. 9. v §. 23. 4. Da se *dolžen* glasi tudi *dolžan*, pa mora itak učenec znati iz oblikoslovja, kjer se v § 103. ta posebnost razpravlja. Zatorej se mi ne zdi baš potrebno, kaj takega zopet tukaj ponavljati. Na dalje pa tudi ni umestno, razlagati priponko *-an*, ker še učenci nimajo pojma o stsl. ĩ (b), kakor sem bil že to spredaj pri točki 5. omenil.³⁾

¹⁾ Nisem še sicer štel, kolikokrat se nahajata v latinskem in grškem slovstvu imeni *Minos* in *Sappho*; a toliko pa lahko trdim, da vedó o teh dveh in še o drugih enakih imenih (n. pr. *Athos*, *Keos*, *Teos*, *Leto*, *Gorgo*, *Kalypso*) že drugo- in tretješolci marsikaj pripovedovati, kajti-znana so jim deloma iz zgodovine, deloma iz latinskih in grških stavkov, ki se nahajajo v slovnici in v dotičnih vajah. Mislim torej, da bi ne bilo odveč, da se omenijo v slovnici, v kateri se omenja n. pr. *Adranon*, tudi *Minos*, *Sappho* ali *Leto*. — Jaz nisem pisal slovnice, in torej tudi nisem bil dolžan povedati, kakó se naj sloveni beseda *Minos*. Sicer pa mislim, da Janežič ni imel oblike *Minōis* za nominativ, ampak za genitiv in da je to obliko pristavil, da se vidi deblo: *Mino*. Tudi mi ugaja Janežičev nominativ *Minoj* bolj nego Sketov *Mino*, ker odgovarja oblikam: *Ahilej* *Achilleus*, *Achilē-i*, *Menelaj* (*Menelā-os*), *Ovidij* (*Ovidi-us*). Da v Rožekovem lat. slovenskem slovníku ni najti slovenske oblike pri tem imenu, temu se ni čuditi, ker navajajo pisatelji omenjenega slovníka pri lastnih imenih dosledno le tujo obliko.

²⁾ Tukaj je res ostala pomota, katero si pa popravi lahko vsak čitatelj iz navedenih primerov: *gymnasium* = gimnazij, *museum* = muzej, *polytechnicum* = politehnik. — A tudi pravilo, ki je navaja gosp. dr. S., je krivo, kajti *j* se pristavlja le, ako stoji pred končnico *-um* samoglasnik, sicer ne, n. pr.: *subjectum* = subjekt, *objectum* = objekt, *panopticum* = panoptik, *documentum* = dókument i. t. d. — Da se pa v novejšem času res splošno govori in malo da ne tudi piše gimnazija, bi si ne upal trditi. Obliko gimnazij navaja tudi g. Bartel v slovarji p 293

³⁾ Da se glasoslovje utrdi, treba je, da se pri vsaki priliki nanje opozori. In ne bilo bi torej neumestno, ako bi se bilo to storilo tudi pri priponki *-en*. — Ako se ne sme razlagati priponka *-an*, ker še učenci nimajo pojma o stsl. ĩ (b), zakaj se pa omenja priponka ů (b) v § 210.?

38. Priponka *-njiv* se ne more zraven *-iv* posebej imenovati, ker je sploh ni; kajti *plesniv*, *prijazniv*, *ljubezniv* se izvajajo iz *plesen*, *prijazen*, *ljubezen* (Miklošič, II. 224.); *lažniv*, (*lažnjiv*) pa je iz *lažen*, stsl. *lažnъ*, (*lažnik*), po njih analogiji napravljen zraven prvotnega *lažnjiv*.¹⁾

Preveč pa zopet g. L. zahteva od šolske slovnice, češ v njej se naj razloži, zakaj se naj piše *ljubezniv*, ne: *ljubeznjiv*. V tem omahujejo namreč pisatelji in slovničarji. Janežič ima v 3. izdaji svoje slovnice (1864) *ljubezniv*, v nemško-slovenskem rečniku (1867) pa *ljubeznjiv* na prvem mestu; Wolf-Cigale: *ljubeznjiv*, Škrabec v Cvetju 1887, zv. 3: *ljubeznjiv*, a v Cvetju 1889, str. 27: *ljubezniv*. Vsled tega vpraša tudi ocenjevatelj moje knjige v listu „Dom in Svet“ II. str. 241., ali je oboje prav?

¹⁾ Dobro; a kako si naj to tolmači učenec iz slovnice, kjer piše gosp. dr. S. »laž — lažnjiv«?

(Dalje prihodnjič.)

LISTEK.

Pesnik Gorazd je národu svojemu za Veliko noč podaril prekrasne piruhe. Kuji-garna Ig. pl. Kleinmayr in Fed. Bamberg v Ljubljani razpošilja namreč sledeče naznanilo: V naši založbi je izšla in se začne dné 3. malega travna razpošiljati knjiga:

Balade in romance

Napisal

Anton Aškerc.

Pesnik GORAZD (Anton Aškerc) je vzbudil zadnja leta s prekrasnimi svojimi pesniškimi proizvodi v Slovencih obče zanimanje. Plastično izrazovanje, lepa dikcija, blaglasni stiki, zdrav realizem in poseben epični talent dičijo vse njegove, iz narodnega življenja in slovenske zgodovine zajete pripovedne poezije, o katerih se je že večkrat izrekla želja, da bi jih pesnik v knjigo zbrane dal na svetlo. Ustrezajoči tej splošni želji, podajemo zdaj Slovencem nad deset in pol tiskovnih pôl obsezaajočo zbirko njegovih balad in romanc ter za-jedno vabimo na prijazno naročbo. — Cena broširani knjigi 1 glđ. 30 kr., v izvrine plat-nice elegantno vezani pa 2 glđ.

Bralcem »Ljubljanskega Zvona« pač ni treba še posebej priporočati zgoraj ome-njenih »Balad in romanc«; saj je dični Gorazd vsem star in drag znanec, ki je z izbor-nimi proizvodi svojimi krasil list naš od njega prvega početka. Za danes zabeležujemo samo, da je že tolikrat zaželjena zbirka njegovih pripovednih poezij ugledala beli dan, prihodnjič izpregovorimo kaj več o nji.

Muzejsko društvo je imelo dné 2. prosinca t. l. shod, pri katerem sta predavala gospoda prof. A. Paulin in S. Rutar. Prvi je govoril o žužkojédih rastlinah v obče in s posebnim ozirom na tiste, ki rasejo na Kranjskem. V uvodu je predaval g. profesor, kakó se sploh hranijo rastline. Nekatere je priroda s posebnimi napravami usposobila, pridobivati za hrano potrebnega dušika neposredno od mrline raznih žužkov. Takóve

dokazi. Tukaj ni mesta, govoriti o razpravah teh učenjakov, nego opozorujem one, ki bi se hoteli o tem bolj na tanko poučiti, na izvestja zadnjega arheološkega kongresa v Moskvi. Prof. dr. T. Maretić ni imel prav da je tako jednostavno to važno vprašanje prepustil na razsodbo svojim čitateljem, ki želé biti o tem vprašanji korenito poučeni biti.

Knjiga se čita ugodno, kajti Maretičev jezik je lep in zlog jasen, da ga more vsakdo razumeti.

J. St—a.

Odgovor na J. Lendovšekove opazke

o moji izdaji Janežičeve slovnice.

Spisal dr. Jakob Sket.

(Dalje.)

Tu je kratek odgovor. Kdor piše *ljubesniv* brez *j*, izraža s tem, da *n* ni omehčan v našem govoru, kakor stsl. bojazniv^o; kdor pa piše *ljubesnjiv* z *nj* ta pa hoče označiti, da je *n* omehčan. Ker pa naše ljudstvo, kolikor je meni znano, *n* v *ljubesnjiv*, *plesnjiv*, *lašnjiv* tako izgovarja, kakor *nj* v *njiva*, *knjiga*, *njih* itd., tedaj pišejo zadnji fonetično *nj*, prvi pa historično *n* oziraje se na stsl. pisavo. Dočim smo v priponki *-ljiv* dosledni ter pišemo fonetično: *bodljiv*, *svarljiv* itd., akoravno se ta pritiklina v stsl. *-liv* glasi: *bodliv*^o, *svarliv*^o, vendar se hoče v *ljubesnjiv* itd. historična pisava utrditi, kakor kažejo novejšje naše knjige, med njimi tudi Bartlov rečnik. Za pisavo brez *j* sem se odločil tudi jaz, in sicer zaradi tega, ker opuščamo *j* dosledno tudi v drugih besedah, kakor gnijl, gnijloba, gnus, gnev, gnezdo, gneča itd., ne pa: gnjil, gnjus, gnjev, gnjezdo, gnječa, kakor se je pisalo poprej; prim. Wolf-Cigale in Janežič. Tu gre tedaj za načelo, pa ne za kako jezikovno pravilo, s katerim bi naj šolska slovnica na kratko razložila, zakaj se naj piše *ljubesniv*, ne: *ljubesnjiv*. Prim. tudi točko 34. ¹⁾

39. Da bi morali i mi po nemškem vzgledu tuje besede v „Lehnwörter“ in „Fremdenwörter“ ločiti, ne zdi se mi potrebno, ker v naši pisavi „tujih besed“ — Fremdwörter — v nemškem smislu le prav pičlo nahajamo. Primernejše se mi zdi, da ločimo *nove* ali *novejše* tujke od *sta-*

¹⁾ Baš zategadelj, ker omahujejo pisatelji in slovníčarji gledé na mehčanje soglasnikov *l* in *n*, bila bi dolžnost dobre slovnice, da nas pouči, v katerih slučajih se nam je držati historičnega, v katerih fonetičnega načela

rejših, udomačenih, kakor sem na to opozoril v slovnici. Tudi Miklošič je dal znani svoji razpravi naslov: „Die Fremdwörter, ne: die Lehnwörter in den slavischen Sprachen“. Jaz sem dal dotičnemu poglavju naslov: „Besede tujega izvira“, in to mislim da tudi vsebini najbolj odgovarja.

40. G. L. bi rad videl v moji izdaji posebno poglavje o najdebelejših germanizmih. Na germanizme sem se v knjigi oziral, kjer je le bilo mogoče in posebno potrebno. Na mnogih mestih sem namreč dostavljal, da se ta ali ona pisava upira duhu slovenskega jezika, ali da je krivo tako ali tako pisati, ali da se ogibljimo teh ali sličnih zvez v pisnem jeziku itd. itd. Vidi se mi tedaj celó odveč, da bi vse tiste opazke, ki se nahajajo v knjigi pri pridevnikih, zaimkih, predlogih, deležnikih, nedoločniku, namenilniku, pri trpni dobi itd., še v posebnem poglavju ponavljal. Najuspešnejše pa delujemo proti germanizmom, ako učence pri slovniškem pouku in zlasti pri pisnih nalogah vselej na krivo, slovenskemu duhu nasprotujočo pisavo opominjamo ter jih kolikor mogoče napeljavamo, da skušajo slabe izreke (frazе) s pravimi domačimi nadomestiti. Kar se pa tiče raznih v tujem duhu skovanih besed in izrazov, na take germanizme pa se ima v prvi vrsti rečnik ozirati, kajti v šolski slovnici ni prostora za nje. ¹⁾

Sk l a d n j a.

41. G. L. trdi, da sem na str. 171. po nepotrebem pre naredil odstavek d), postavivši Janežičevo točko β) na prvo mesto. To očitanje je sicer prav malenkostno, toda kar sem pre naredil, storil sem s preudarkom. To, kar je v našem jeziku in v pisavi bolj navadno, dobilo je prvo mesto, ono pa, kar je manj rabljivo, postavil sem, kakor naravno, na drugo mesto; kajti dandanes se prav redkoma v naši pisavi *gospoda, družina* in *žlahta* vežejo z množinskim dopovedkom. ²⁾

42. G. L. zahteva, da se v § 266. d) opomni, da se veže glagol *»učiti se«* z dajalnikom. Ta zveza je pač v našem jeziku tako redka, da ji ni treba v šolski slovnici mesta odmeriti; saj je še celo Miklošič v veliki

¹⁾ S posebnim poglavjem o najdebelejših germanizmih ustregel bi bil gosp. dr. S. v prvi vrsti pisateljem slovenskim, ker bi jim bil dal priložnost poučiti se o njih. In to bi bilo jako potrebno, saj vidimo, da se nas nekteri germanizmi držé kakor klošči. A tudi učencem bi koristil tak pregled germanizmov z dotičnimi slovenskimi izrazi. —

²⁾ Trdil sem, da je množina pri posebno spoštovanih osebah ostanek »onikanja«, kojega smo se, hvala Bogu, večmoma že iznebili, in da se ta množina v pismenem jeziku ne rabi več izvzemši nekatere knjige in liste priprostemu ljudstvu namenjene (ter slučaje, v katerih hoče pisatelj posnemati govor priprostega ljudstva). Te moje trditve gosp. dr. Sk. ni skusil opovreči. Kar se pa dostaje množinskega dopovedka pri skupnih imenih, sodi č. gosp. prof. Krek (l c) tako-le: »Natürlich haben beide genannten Substantiva (namreč *deca* in *gospóda*) als Collectiva das Praedicat im Plur bei sich.«

svoji primerj. skladnji str. 604. z nobenim primerom iz slovenščine podkrepil ni. ¹⁾

43. G. L. terja, naj se v § 274. b) razloži prislov *letos*. Toda to se je že pri zaimku § 137. 3. b) zgodilo, kolikor je treba. Tako se je tudi že v § 196. povedalo, da se piše na vprašanje *kam*: gor, dol, noter, a na vprašanje *kje*: gori, doli, notri. Nadalje pogrša moj ocenjevatelj tožilnik od prilogov, kakor *dobro*, *lepo*; toda tudi to se je že povedalo v § 198. na str. 112., da so ti *načinovni* prislovi *jedninski tožilnik* srednjega spola. ²⁾

44. G. L. je zadovoljen, da sem predlog razpravljal v posebnem poglavju, toda tabelarnega pregleda pogrša. Tukaj ga le opozorim na str. 114.—116. svoje izdaje, kjer sem predlog pregledno sestavil in ga dal navlašč debelo tiskati ter še vsakemu po jeden vzgled dodal, na kar svoje tovariše posebej opozorim. ³⁾

45. G. L. me graja, da sem v § 278. pri predlogu *od* točko e), kjer se govori o predmetu (n. pr. *od* vojske govoriti), pustil v izdaji svoji. To sem storil navlašč zató, da imam priložnost, učencu povedati, da se naj te zveze izogiblje in piše namesto nje predlog *o* z mestnikom, kakor uči § 287. b.) ⁴⁾ Zatorej pristavljam: „V pisni slovenščini rabi nam namesto *od* predlog *o* z mestnikom.“ Sicer pa se ta zveza (*od* z rod.) čita čestokrat v starejših in tudi še v novejših spisih in pesnih (prim Ravnikarja, ki rabi le *od*, Prešérna in druge) ter se tolikokrat govori, da mora šolska slovnica

¹⁾ Nisem si sicer zapisoval, kje in kolikokrat sem čital glagol »učiti se« z dajalnikom. Toliko pa smelo trdim, da ta zveza v našem jeziku ni tako redka, kakor meni gosp. dr. Sk; saj jo rabi tudi »Ljublj. Zvon«; n. pr. VIII. p. 581.: »mladič, ki se je lotil n. pr. *učiti se petim, šestim, sedmim — desetim jezikom.*« Vsekako bilo bi torej poučno za učenca, ako bi našel v kratki opombici svoje slovnice pojasnila o tej zvezi.

²⁾ Res je, da se pri zaimku navaja prislov *letos*; a omenil bi se naj tudi v § 274., kajti sicer učenec ne izvé, da je to tožilnik. — Res je tudi, da se v § 196. pové, da odgovarjajo na vprašanje: kam? prislovi: gor, dol, noter, a na vprašanje: kje? gori, doli, notri, a iz § 274. bi učenec tudi lahko izvedel vzrok za to, in to bi gotovo mnogo pripomoglo, da bi se ne rabile tako pogosto krive oblike. — Dasi se omenja v § 198., da nam služijo za načinovne prislove pridevniki v jedninskem tožilniku srednjega spola, moralo bi se to tudi omeniti v skladnji pri »tožilniku pri slovnega določila,« kjer se pa le omenja, da nam ta tožilnik služi: a) o času, b) o meri, teži in ceni.

³⁾ Ako se predlog razpravlja na tréh polnih stranéh (114—116), pač to ne odgovarja moji želji o tabelarnem pregledu vseh predlogov, ki bi zavzemal četrť ali polovico jedne strani. Tak pregled ima na konci poglavja o predlogih tudi Hartel v grški slovnici p. 155. —

⁴⁾ Tako priložnost daje tudi kaka opomba. Neumestno pa je navajati to zvezo ob jednom z drugimi točkami, kajti lahko se zgodi, da si učenec zapomni le glavne točke, kratek dostavek pa pozabi.

opozoriti na to tujo jezikovno prikazen in svariti pred njo. To sem jaz namerjaval s svojim dostavkom; ali g. L. zakliče emfatično: „Kaj pa bode sedaj, ko se bode učenec učil po Sketovi slovnici?“ češ dostavek moj „ne bode veliko pomagal!“ — G. L. naj bo v tem oziru brez skrbi. Janežičeva slovnica je imela od leta 1863. brez vsakega dostavka obé točki e) in f), in vsi mlajši pisatelji so se po njej kot šolski knjigi učili, a vendar smo se v tem času »večinoma že iznebili« germanizma: *od koga ali od česa govoriti*, kakor to g. L. na str. 688. op. 2. sam pripoznava.

Da bi morali pisavo, kakor(*od vročine pregnan* (Preš.), *sadržana od moči neznanne* (Preš.), *od solnca, ljub'ga svoj'ga zapuščena* (Preš.), *srna od lovecev ostreljena* (Preš.), itd. itd. smatrati za germanizem, tega g. L. ni dokazal. Miklošič najbrže ni tega mnenja, sicer bi bil on to omenil, kakor je storil pri zvezi: *od česa govoriti*. Ne le staroklasiški, temveč tudi skoro vsi slovanski jeziki poznavajo to izraževanje; in jaz ne vem, zakaj bi bil germanizem srbski izraz: „pa mi ne bi od Boga sudjeno; poštovan od svega naroda; — ali maloruski: pravo, danoje jim ot nas; — ali ruski: poterjanž otz tčchž otz bojarž (ubit od teh boljarov) itd.; gl. Mikl. IV. 555 sl. 1) Ako pa Miklošič (in za njim tudi Šuman) nima za slovenski jezik nobenega takega vzgleda, na to se pa ni sklicevati ali povzemati iz tega, da je kak izraz germanizem; kajti tudi pri drugih točkah iščeš včasih zaman slovenskega vzgleda, n. pr. Mikl. IV. na str. 552. c), ali na str. 554. i), ali na str. 558. n), a vendar zahteva g. L. po Štrekeljevem vzgledu (Ljublj. Zvon, V. 379), naj se dotične točke vzprejmo v šolsko slovnico slovensko.

G. L. terja, naj se pové, zakaj so prejšnji pisatelji rabili *od* v pomenu: *od česa govoriti*. Ta terjatev presega meje šolski slovnici določene. To vprašanje ima razložiti slovstvena zgodovina; sicer pa ni učitelju za-
branjeno, da učencu pri dotičnem pouku ustmeno take pojave v našem jeziku razloži!

46. Iz Štrekeljeve ocene Šumanove slovnice je prepisal g. L. vso opazko c predlogu *proti* (prim. Ljublj. Zv. V. 379 in IX. 689), zahtevajoč, naj se omeni v opombi, da se predlog *proti* veže s predlogom *na* in z združenima predlegoma *na + vzsz*; a) naproti, entgegen; b) nasproti, gegenüber. —

1) Tudi meni je znano, da poznavajo nekteri slovanski jeziki to rabo predloga *od*. A gledé na slovenski jezik se ne morem sprijazniti z zvezami, kakor so n. pr.: »nam od naših domačih storjena krivica,« »kamen je od fanta vržen,« »kruh je od matere spečen,« »pismo se od brata piše,« »mlini se od vode gonijo,« i t. d. Po mojem mnenju je v tem slučaju vplival na slovenščino latinski ali pa nemški jezik. Mogoče, da je to izraževanje v tem ali onem slučaju, n. pr. v zvezi s trpnim deležnikom v skrajšanih stavkih dovoljeno; tako splošno pravilo pa, kakor je navaja gosp. dr. Sk.: »Od stopi v trpni dobi pred osebo ali reč, ki je bila v tvorni osebek,« po mojem mnenju nikakor ne odgovarja duhu slovenskega jezika.

Na to mi je opomniti, da *naproti* in *nasproti* nista predloga, kakor tudi nemški *entgegen* in *gegenüber* (*vis-à-vis*) ne. To bi že bil g. L. lahko iz tega spoznal, ker se morate obé besedi stavljati za dajalnikom. Ta zveza pač ni pristoslovenska ter se dá primerjati nemškovalnemu izrazu: Meni zoper (mir zuwider) delaš, žena možu zoper govori. Miklošič IV. 633) tudi ne navaja predloga *naproti* in *nasproti*, in prav je storil i Šuman, da ga je posnemal v tem; kajti taka opazka pri predlogu *proti* je pač celó nepotrebna. — Na dalje ni *nasproti* = *na* + *въсп* + *proti*, temveč po stsl. oblikah: *saprotivъ*, *sъprotivъ* (*contra*) sodeč je *nasproti* = *na* + *сп* + *protivъ*.¹⁾

47. Moj ocenjevalej zahteva, da se pri predlogu *na* v § 289. (II. odstavek) omenijo izrazi: *zahvaljati se na čem*, *čestitati na čem* itd. Takih slovenskih fraz ne poznajo niti Miklošič IV. 667, niti Šuman v slovnici str. 184, niti Cigale v Wolfovem rečniku (str. 186, 321), temveč to je hrvatsko-srbska posebnost, katero hočejo nekteri uvesti v knjigo našo. Mogoče je sicer, da priprosti narod blizu meje hrvatske ali kajkavske rés tako govori, toda predno niso take fraze v naši pisni slovenščini obče v navadi, ne more se šolska slovnica ozirati na nje; kajti sicer ona ne uči, kakošen jezik se zdaj govori in piše, temveč, kakšen se bode menda v nekterih desetletjih pisal. Pri tem, kar g. L. zahteva, moral bi se pač jezik ravnati po slovnici, a ne slovnica po jeziku!²⁾

48. G. L. misli, da bi se predlog *o* naj ob jednom s predlogom *ob* razpravljal. Ta uvrstitev v ti knjigi ne sodi, ker se *o* le z mestnikom, *ob* pa z mestnikom in tožilnikom veže. Nepotrebno se mi dozdeva, da bi se sličnost in različnost med *o* in *ob* morali še posebič naglašati. Saj vidi itak vsak takoj njuno sličnost in razliko, kdor *ob* z *o* primerja; in jaz upam, da bode vsak učitelj učenca na to opozoril.¹⁾ (Gl. 1. op. na 310. str.)

¹⁾ Po naključji je izostal pri tej opazki vir. Da se nisem hotel šopiriti s tujim perjem, verjeli mi bodo pač čestiti čitatelji, saj sem sicer vestno navajal vire, med njimi tudi Štrekljevo oceno Šumanove slovnice in to celo na isti strani 6 vrst pred in 11 vrst za to opazko. Prepuščam gospodu dr. Štreklju, da sam zagovarja svoje mnenje, le toliko hočem omeniti, da navajajo nemški slovniciarji besedi *entgegen* in *gegenüber* med predlogi. Glej Kummer § 165. Bauer, § 79. 2. Willomitzer, § 55.: »Ihr steigt hinauf, dem Strom der Reuss entgegen. Bald erschien Gustav Adolf am Ufer, den bairischen Verschanzungen gegenüber.« — Ne vem, zakaj bi n. pr. v stavkih: »teci materi *naproti*,« »naši hiši *nasproti* stoji košata lipa,« besed »naproti« in »nasproti« ne smeli zmatrati za predloga, od kojih sta odvisna dajalnika »materi« in »hiši«. —

²⁾ Istina je, da se začenjajo fraze »čestitati na čem«, »zahvaljevati se na čem« i. t. d. vedno pogošče rabiti v jeziku slovenskem; umestno bi torej bilo, da se omenijo v slovnici. Tudi Miklošič (IV. p. 667. k.) uči: »Der loc. mit *na* bezeichnet den Grund oder die Ursache einer Handlung«, ne da bi dostavljal, da je to »hrvatsko-srbska posebnost« Zvezo »zahvaliti na čem« odobrava tudi gosp. Lekše, dostavlja le, da se mora pisati »zahvaliti komu« — brez se. (»Dom in svet« III. p. 27.). —

49. Pri predlogu *z* pogreša g. L. obliko *ž*, ki bi se naj po mnenju njegovem »dosledno rabila pred besedami *z nj* se začenjajočimi.«¹ Po tem pravilu bi morali pisati: *ž njivo*, *ž njegovo*, *ž njih*, *ž njuno*, in dosledno tudi: *iž njegove*, *iž njiju*, *brež njive*, *brež njega*; a po tem takem ni uzroka, zakaj bi tudi ne pisali: *črež* (*čež*), *raž*, *skož* pred besedami *z nj* se začenjajočimi. Toda tukaj zopet vprašam, kdo piše dandanes pri nas takó. V »Pobratimih«² čitamo res: *iž njega*, *ž njegovimi*, *iž nje*, *brež njega*, *brež njegovega* (gl. str. 33, 49, 114, 142, 229), ali to je zgolj novotarija, ki bode težko da našla posnemovalcev. Do zdaj so taki pojavi jako redki pri nas. — V § 293. (ne 283.) sem navlašč izpustil obliko *ž*, ker je to pač celó nepotrebna razvada in vidna nedoslednost, da pišemo pred zaimenskim orodnikom: *njim*, *njo*, *njima*, *njimi* obliko *ž*, pred drugimi besedami s početnim *nj* pa ne. Kakor pišemo tedaj: *z njega*, *iz nje* itd., tako pišimo tudi *z njo*, *z njim* itd., kar bi bilo dosledno. Stritar je pisal v »Zvonu«³ (1876—1880), kolikor morem jaz videti: *z njo*, *z njim*; tudi Šuman piše: *z njimi* (slovnica, str. 188), in Kermavner v lat. slov. 40., in za to pisavo sem se odločil i jaz (gl. str. 56, 57).²

50. Pravilo v § 305., kdaj se rabi pridevnik za samostalnik, imenuje g. L. nedostatno in trdi, da se je ohranilo v slovnici mnogo vzgledov, v katerih je pridevnik rabljen samostalno.« — Teh vzgledov pa g. L. ni naštel ter dokazal, da so krivi. Mi namreč ne moremo vsakega pridevnika v samostalnik preobraziti; temveč le tam, kjer nahajamo zraven pridevnika istopojmovni samostalnik, rabi nam samostalnik, sicer pa se poslužujemo v današnji pisavi pridevnika; zatorej govorimo in pišemo: *Zdravi* ne potrebuje zdravila; *Lenega* čaka strgan rokav (Vodnik); *Zadovoljni* ima brž dosti; *Za pridnega* za vsakim grmom kos kruha; *Poslednji* krvave pete odnese; *Pobožen* v življenju ubožen, v Bogu bogat (nar. pregovori) itd. Tako tudi *stari*, *mladi*, *moški*, *zakonski*, *mlajši*, itd.³

¹) Gledé na uvrstitev predloga *o* (*ob*) sodi č. g. prof. Krek (l. c.): »Beim Lo, *cativ ist die Praeposition o (ob) zu streichen und in der Rubrik »Praepositionen mit zwei Casus« zu behandeln.*« Kar se pa dostaje sličnosti in različnosti, želel bi, da se v slovnici omeni, kedaj nam je rabiti *o*, kedaj *ob*, kedaj lahko stojite obe obliki. (Prim. Levstik, D. sl. Spr. p. 134). In to bi gotovo bilo umestno, kajti slovnica je sicer res pisana v prvi vrsti za učence, koje učitelj lahko na to in ono opozori, a potrebovali bi dobre slovnice tudi pisatelji naši, da bi se v dvomljivih slučajih ravnali po njej.

²) Zakon prilikovanja se še ni popolnoma razvil v jeziku slovenskem. A v mnogih slučajih so se prilikovane oblike vendar že udomačile, in tem slučajem pripisujem tudi pisavo *ž* pred besedami *z nj* se začenjajočimi. Ne odobravam pa prilikovanja pri predlogih *brez*, *iz*, *črez*, *raz*, *skoz*, *vz-*, *med*, *pred*, *pod*, *od*, pri katerih še zakon prilikovanja ni obveljal, kakor v mnogih drugih oblikah ne; n. pr. *sladki*, *ubožcu* (à *uboštvo*) *golobčku* i.t.d.

³) V slovnici ima gosp. dr. to-le pravilo: »pridevnik prevzame sam samostalnikovo opravilo in stoji: a) v moškem spolu, če mu moremo v mislih dodati človek —

51. G. L. pogrēša, da se nikjer ne pové razloček med *velika cesta*, in *vélika cesta* itd. Tega nisem zaradi tega omenil, ker v pisavi naši sploh tega razločka ne poznavamo in ga tudi ne delamo. ¹⁾ Miklošič (IV. 129) omenja sicer teh vzgledov, kjer loči náglas določno od nedoločne oblike, toda on dostavlja, da se godi to „nach bisher nicht bestimmt formulierten Gesetzen.“ — Pri izrazu: *obraz mladeniča* (das Gesicht eines Jünglings), kar tudi hoče moj ocenjevatelj v slovnico postaviti, pa omenim, da Levstik (Glas. II. 172) trdi, da bi se moralo tukaj reči: *obraz nekega mladenča*, in le pesniki, za katere je to opombo Levstik naredil, smeli bi pisati: *obraz mladenča*.

52. G. L. piše: „Ni mi jasno, zakaj se zamolči, da se je ohranila imenska sklanja pridevnika v izrazih: *zdavna, do dobra* itd.“ — Tukaj g. L. zopet v skladnji nekaj išče, kar v njeno področje ne spada. Ako bi

ljudje ali kak drug moški samostalnik.* (§ 305. b.). Na moje vprašanje: »zakaj bi morali vedno le reči: slepec, glušec, bebec itd. namesto mutasti itd. (§ 305. a), ker vendar pridevnikom mutasti, slepi, gluhi itd. ravno tako lahko v mislih dodamo človek, kakor pridevnikom: pošteni, grešni, pravični itd. (§ 305. b. 1.), gospod doktor ni račil odgovoriti. Tu se nam podaje pravilo »o istopojmovnem samostalniku«; a niti gospod doktor sam se ne drži tega pravila: kajti v § 304. 1 a. navaja Ravnikarjev stavek: »Hudobni beži, ko ga nihče ne podi, pravični pa je neprestrašen«, dočim rabi v § 305. a. istopojmovni samostalnik. »Hudobnež (nam. hudobni) se boji lastne sence«. Navesti hočem še nekatere druge stavke, v kojih bi bil gosp. dr. lahko rabil istopojmovni samostalnik: »Pošten se poštenemu druží, grešni grešnemu služi« p. 299 (poštenjak — grešnik). »Pravičnega zločin podleže«. »Slehern pravičen se boji, da ne bi tičal kak skrit greh v njem«; p. 209. — (pravičnik). »Dan je beli, vstani leni«; p. 208. (— lenuh). »Premislek, um in svet najdemo pri starih«; p. 208. (starec, starček). »Drage so zlato in jagode, pa dražji so še modrih izreki«; p. 172. (modrijan, modrec). »Hoja pravičnih je zarjini luči jednaka«; p. 174. (pravičnik). »Prevzetnim se Bog ustavlja«; p. 181. (prevzetnik, prevzetnež). »Nisem prišel klicat pravičnih, ampak grešnike«; p. 183. (pravičnik). »Bogu posojuje, kdor ubogemu kaj podeli«; p. 185. (ubožec). »Mladi starega spoštuj«; p. 229. (mladič, starec, starček)

Po mojem mnenji se nam je ravnati gledé na vprašanje, ali se more rabiti pridevnik kot samostalnik, po pravilu Miklošičevem (IV.² 6.): »während man im deutschen sagt: der weise ist glücklich, im französischen: le sage est heureux, heisst es im altsl.: mądrý jest blažený, nicht mądrý blažený jest. Der Unterschied beruht auf dem vorhandensein eines selbständigen artikels, durch den adjective substantiviert werden, während in den eines artikels entbehrenden slavischen sprachen zu dem adjective entweder das entsprechende substantiv hinzugefügt, oder das adjective, das eine person bezeichnen soll, durch ein suffix: ikъ, vcb, ežb; ka, ika etc. substantiviert wird.« Namesto zdravi moramo reči: zdravi človek, namesto prevzetni prevzetnik ali prevzetnež, ali pa prevzetni človek (mož).

¹⁾ Šumanova slovnica (p. 129.) pozna ta razloček, in „Ljublj. Zvon“ ga dela dosledno. Po njiju vzgledu se nam je ravnati, ako nam je do tega, da se jasno in točno izražamo.

si bil on naloge vestnega ocenjevatelja v svesti, ne bil bi izpregledal, da je vse to v § 105. op. jasno razloženo. ¹⁾

53. G. L. zahteva, da bi se kot primerjalna členica za primerjalnikom v pisnem jeziku rabi le *nego*. Ta terjatev zopet ne odgovarja današnji pisavi, ker rabimo *kakor* zraven *nego*, in sicer prvo členico češče mimo druge. Tukaj opozorim na J. Navratilovo in P. Ladislavovo razpravo o teh členicah. Navratil piše v Glasniku 1864, str. 188, da rabi Slovencem ob hrvatski meji členica *nego*, in želi, da bi se je ne branil noben pisatelj slovenski ter jo rabil vsaj „navmes“ zraven *kakor*. P. Ladislav razpravlja o njih v Glasniku 1866, str. 183. sl., ter pride do sledečega zaključka, da sta si *nego* in *kakor* pri komparativu popolnoma jednaka v rabi, ter navetuje, »da bi se *nego* vpeljal v stavkih: nič družega, nego; nič več, nego; ne drugače, nego; — in sploh kedar je prednji oddelek stavka nikalen, je nego kaj prijetna beseda.« In na istem stališču, kakor tedaj J. Navratil in P. Ladislav, stojimo skoro še dandaaes, in slovnica nima pravice kreniti samovoljno od vsakdanje pisave. ²⁾

¹⁾ Šuman razlaga tudi v § 38. imensko sklanjo pridevnikovo, a vendar se mu je zdelo potrebno, omeniti isto tudi v skladnji. (Glej § 128. in 129. 4.). Mislim, da ni storil tega brez razloga. Sicer bi se dotična moja opazka bolje glasila: „Ni mi jasno, zakaj se zamolči, da se je ohranila nedoločna oblika pridevnikova v izrazih itd.“ — namesto „imenska sklanja“.

²⁾ O členici „*kakor*“ trdil sem, da jo moremo le rabiti, ako se nanaša na členico „*tako*“, ki stoji v glavnem stavku izrecno, ali si jo vsaj lahko mislimo: v tem slučaju pripisujemo dvema stvarima kako svojstvo v isti meri; n. pr. lepa kakor rožica. Tudi g. p. Ladislav piše v „Glasniku“ l. 1866, p. 184.: „Bistveni pomen besede *kakor* je primerjaven in nanašaven ob enem. Kedar primerjamo enakost dveh stvari ali dveh djanj, izražamo ali vsaj mislimo si zraven še besedo „*tako*“ in na to besedo se nanaša una, oni ste si korelativni. Npr.: „Kakor umeš, tako govoriš.“ „Gleda, kakor miš iz moke.“ — O besedi „*nego*“ pa piše g. pater Ladislav (l. c. p. 185.): „Nego je v svojem temelji zanikaven, in rabijo ga drugi Slovani v pomenu našega „*ampak*“, primeri: Pružimo si roku, ne po strogom pravu, nego i političkoj modrosti. To zahtieva ne samo korist naroda, nego i korist tvoja. In ta nego so porabili tudi za komparativ, da kažejo inakost, primeri: Bolje danas jaje, nego sutra kokoš. — Beseda *nego* je res lepa beseda, in rekel bi, za komparativ bolj primerna od našega *kakor*.“

Iz navedenega je torej razvidno, da trdi gosp. p. Ladislav isto, kakor jaz; naj nam namreč rabi *kakor* za enakost, *nego* pa za inakost in to zlasti za komparativom. — Da se je pa g. p. Ladislavu l. 1866. „škoda zdelo, čisto izpodriniti“ besedo *kakor* in da je skušil dokazati pravilnost te besede tudi za komparativom, temu se ne bomo čudili, ako pomislimo, da se je beseda „*nego*“ začela rabiti jedva kaki dve leti poprej, „Naprej“ jo je vcepil v našo pisavo, uči g. p. Ladislav.

Prisiljena se mi vidi razlaga g. p. Ladislava: „Jaka bolje piše kakor bere je tako, kakor bi rekel: Jaka ne piše tako dobro, kakor bere, ampak bolje.“ Zategadelj sodim z Levstikom (Die slov. Spr. p. 139.), da je beseda „*kakor*“ za komparativom germanizem; in s tem mojim nazorom strinja se tudi Navratil. O tem bi se bil lahko pre-

54. Da se durativni in iterativni glagoli odlikujejo po tehtnejših samoglasnikih, omenil sem že dovoljno pri vrstnem stopnjevanju glagolov v § 185. in 186; zatorej ni treba v skladnji tega ponavljati, kakor to g. L. zahteva (str. 691). ¹⁾

55. Ne bodem preiskaval, ali je réš sedanjik v stavku: »Volk se je zarekel, da ne kolje več jagnjet«, germanizem, in da je dotično pravilo v § 330. f) krivo; toliko pa vem, da se med ljudstvom često govori, kakor: On se je zaklel, da ne dela več pri nas (= da ne bode delal); Hlapec je rekel, da ne nese več k sosedu v mlin (= da ne bode nesel). Toda tudi pri dobrih pisateljih imamo mnogo takih vzgledov in na nje se je izvestno Janežič opiral postavivši dotično pravilo v knjigo svojo. Na pr. Kdor nocoj . . . vzame prsti iz novega še praznega groba in to prst nosi na srci svojem, temu se izpolni vsaka želja. — Julija je pričakovala, da jo pozdravi kakšen ogerski grof in da jej p o m a g a iz kočije. — Ali upamo vsaj, da se kmalu vidimo (Erjavec, Izbrani spisi I. 234, 224, 208, 177). Takih vzgledov nahajamo več ali manj pri vseh pisateljih, in po mojem mnenju jih ni treba za germanizme razglašati, ker se tudi lahko drugače tolmačijo. ²⁾

(Konec prihodnjic.)

pričal g. doktor, ko bi bil do konca prečital omenjeni članek. V „Glasniku“ I. 1864. p. 190. piše namreč Navratil: „Če primerjamo rabo primerjavnih stavkov v primerih za enakost, vidimo, da služi staroslovenščini in vsem drugim jezikom slovanskim (pa do malega tudi tujim) drugačen veznik nego za inakost; — za enakost namreč: starosl. jako, slov *kakor*, serb. kao, (kako, kao, što) itd., za inakost pa starosl. negъ ali neže[li], serb. nego. — Samo v slovenskih primerih za inakost (neenakost) vidimo zmešnjavo: zdaj *kakor*, zdaj *ko* = „kot“. Naše zmešnjave pa je kriva posebno nemščina. Res da loči sedanja knjižna nemščina v takih izrekih „als“ od „wie“, toda „po domače“ zamenjuje Nемец, posebno naš sosed, pogostoma „als“ za „wie“: „Er ist grösser wie mein Bruder“ (als wie mein B) namesto: als mein B Ravno tako pogostoma pravijo in pišejo še dan današnji „als auch“ namesto „wie auch“. — Te zmešnjave se je navzela nekdaž naša gospóda (posvetna in duhovna) ter jo zatrosila v pisarnici pa v cerkvi, kakor marsikaj drugega, tudi med narod.“ Na str. 191. pa dostavlja: „Težko in pretežko je popravljati in popraviti živim jezikom zastarele pregrehe, posebno pa spakedrane veznike; vendar mislimo, da bi se dal starosl. negъ (nego, neg') — po lahko uvesti v knjižno slovenščino.“ —

¹⁾ To simbolično známenje pomena durativnih in iterativnih glagolov vidi se mi jako poučno; ne bilo bi torej odveč, nánje opozoriti ne le tam, kjer se govori ob obliki, ampak tudi tam, kjer se razpravlja pomen glagolov.

²⁾ Gosp. dr. Sk. ni dokazal, da bi bilo to, kar uči g. p. Škrabec (Cvetje VII.), krivo. In na trditev g. p. Škrabca se naslanja dotična opazka moja. Govori in piše pa se mnogo, kar ni pravilno.

Odgovor na J. Lendovšekove opazke

o moji izdaji Janežičeve slovnice.

Spisal dr. Jakob Sket.

(Dalje.)

56. Krivo trdi g. L., da se more predpretekli čas le od dovršnih glagolov tvoriti, in da bi se moralo torej pravilo v § 333. prenarediti. Tú ga le opozorim na točko 25. svojega odgovora in na Cvetje 1888. zv. 5. ¹⁾

57. G. L. se jako moti, ako misli, da bi prišlo nekoliko več jasnosti v nauk o slovenskih naklonih, ako bi se razpravljali bolj nalik latinski in grški slovnici. To je pač narobe svet, da bi mi naš kratki in celó umljivi nauk o slov. pogojniku in želevniku uravnali po zeló zapletenem in težkem nauku o lat. in grškem konjunktivu in optativu. Čudim se le, zakaj še niso nemške slovnice pri pouku o naklonih po latinskih in grških slovnica h krenile; temveč narobe, dandanes so se začele slovnice klasiških jezikov v večji meri že ozirati na slovnice živih jezikov (prim. Scheindler, Lat. Schulgramm., str. IX. in X.). Na dalje še opozorim na to, da se v Janežičevi slovnici pri podredju tudi na kratko označi, kateri nakloni nam rabijo v raznih odvisnikih. ²⁾

58. Če tudi Šolar piše, da je: Ali mu dam (= soll ich ihm geben) deliberativen konjunktiv, vendar munista niti Janežič niti Kermavner (Lat. slov. str. 174) sledila. Latinski: „Quid faciamus“ tolmačimo navadno tako-le: „Kaj naj počnemo, kaj hočemo početi, kaj bi naj počeli,“ a zeló redko bi rekli: Kaj počnemo (gl. tudi Miklošič IV. 774). Zatorej nisem dodal in tudi ni treba dodati, da nam rabi *določni* naklon za lat. deliberativni konjunktiv. ³⁾

¹⁾ Tudi jaz si dovoljujem opozoriti gosp. doktorja na dotično opazko svojega protiodgovora. —

²⁾ Na podlagi Huemerjevega predavanja v dunajskem društvu »Mittelschule«: »über Concentration des grammatischen Unterrichtes an den österr. Gymnasien, Wien 1882« trdi Scheindler, da mora biti slovniški pouk jednoten ter nadaljuje: »daher dürfen dieselben Erscheinungen der drei (mi bi rekli: vier) Sprachen, die an unseren Gymnasien neben einander gelehrt werden, nicht nach verschiedenen Gesichtspunkten aufgefasst werden, sollte nicht hiedurch geradezu Verwirrung statt Klarheit in den jungen Köpfen hervorgerufen werden.« Ali ni iz tega jasno, da se mora tudi slovenska slovnica kolikor toliko ozirati na latinsko in grško in naopak? To pa je le mogoče, ako je v vseh šolskih slovnica h tvarina kolikor mogoče jednako razvrščena. Tudi opazke gosp. p. Ladislava, priobčene v »Ljublj. Zvonu« IX p. 697. sqq. pričajo, da je želja moja upravičena. —

³⁾ Miklošič (IV², p. 774.) navaja pri stavku: ali mu dam? Šolarjevo prestavo: soll ich ihm geben? ter prelaga Šolarjev stavek: kako naredim? wie soll ich es machen? —

59. Da bi morali v § 342. (ne 352.) v stavku: „Namenilnik nam služi namesto nedoločnika,“ zadnji dve besedi prečrtati, ni baš potrebno, o čemur se vsakdo prepriča, kdor prebere opazke Škrabčeve v Cvetju IV. zv. 9. sl. ¹⁾

60. Da naj členica „zakaj“ ne rabi v pisnem jeziku namesto „kajti“, to je pa zopet nekaj novega, o čemur drugi inace kakor g. L. sodijo. Opozorim le na Ravnikarjeve Zgodbe in zlasti na Škrabčeve opazke v Cvetju VII. 9., kjer se baš nasprotno dokazuje. Ali tudi Murko, Cigale, Janežič in Bartel dajejo v svojih rečnikih členici „zakaj“ prednost pred „kajti“. ²⁾ — Tudi *tedaj* ima zraven *torej* svoje opravičeno mesto v našem jeziku; *tedaj* = also, demnach; somit. V zadnjem pomenu navaja tudi Levstik to členico (slov. str. 138).

61. V stavku: „Ni vse zlato, kar sije“ (tako stoji v Janežičevi slovnici § 363., pa ne: kar se sveti), ni stavek: *kar sije, osebkov* stavek, kakor g. L. trdi, temveč *pridevkov*: = vse, kar sije ni zlato = nicht alles Glänzende (was glänzt) ist Gold; gl. Kummer Deutsche Schulgrammatik, 2. izd. str. 176. ³⁾

62. Rés je, da je oblika *suvši* v primeru: „Al' te huda je razrila burja, suvši točo iz nebes širokih“ (str. 254), kriva, toda ne kaže, da bi se moralo namesto nje postaviti *sujé* ali *sujóč*, kakor g. L. misli, temveč *vsuvši* je prav. Levstik sam je pisal v prevodu „Zelenogorskega rokopisa“ *suvši* v pomenu *vsuvši* (= *sesuvši*), in to obliko je sprejel Janežič v Cvetnik slov. slovesnosti (str. 201), kar nam je do cela odobravati. Staročeski se ta stih glasi: „Sesypavši túčiu šira nebia“, gl. Jireček, Anthologie, str. 2. ⁴⁾

¹⁾ Kolikor povzemam jaz iz omenjenih opazek, uči g. p. Škrabec le, da ima slovenski nedoločnik dve obliki »z i in brez njega«, ne pa, da nam služi namenilnik namesto nedoločnika.

²⁾ O členici ‚zakaj‘ sodi č. g. prof. Krek (l. c.) tako-le: »Statt ‚zakaj‘, welches ja zunächst eine Fragepartikel ist, sollte in relativer und consecutiver Function lieber ‚kajti‘ gebraucht werden.« —

³⁾ Po tem, kar uči Kummer (l. c.), bil bi stavek: »kar sije« res pridevkov stavek. A drugi slovníčarji in med njimi tudi Willomitzer niso tega mnenja. Odvisne stavke imenujemo po stavkovih členih, koje nadomeščajo. V stavku: »nicht alles Glänzende (was glänzt) ist Gold«, je pa vendar ‚Glänzende‘ osebek in ‚alles‘ pridevek, kajti ta stavek pomenja toliko, kakor: »nicht jeder Glanz rührt von Gold her«, ne pa: »das glänzende All ist nicht Gold«, kar nima zmisla. — Mej primeri za dopovedkove stavke ima Willomitzer (D. Gr. p. 135) tudi stavek: »Brot und Wein ist alles, was ich zu Hause habe.« Ako je pa stavek: »was ich zu Hause habe« dopovedkov, moramo omenjeni stavek: »kar sije« zmatrati za osebkov stavek. (Prim. tudi Bauer N. Gram. § 138. A.).

⁴⁾ Z obliko »vsuvši« strinjam se tudi jaz; od nedovršnika *suti* pa, kojega ne moremo rabiti namesto dovršnika *sesuti* ali *vsuti*, bil bi pravilen le sedanjikov deležnik *sujé*, *sujóč*.

63. Na koncu knjige pogreša g. L. „zapisnik vseh bodi si gledé na pravopis, bodi si gledé na oblike dvojbenih besed, nalik slovarčku“, ki ga nahajamo v nemških šolskih slovnica. — Na to mi je opomniti, da so novejšé nemške slovnice, kakor Willomitzerjeva in Kummerjeva ponatisnile le isti „pravopisni slovarček“, kterega je naučno ministerstvo za ljudske in srednje šole izdalo ukazujoč, da se mora pravopisje v šolah uravnati po njem. Prejšnje nemške slovnice takega zapisnika, kolikor meni znano, nimajo, in tudi v slovenski slovnici ne more tak slovarček najti mesta, predno ni naš pravopis vseskoz na tanko dognan, vsestranski določen in za šole uradnim pôtem pripoznan. Posebne potrebe pa tudi v tem smislu ne občutimo, ker imamo zdaj dobro podlago v Janežič-Bartlovem rečniku, še večjo pripomoč pa dobimo v slovensko-nemškem delu Wolfovega in Janežičevega slovarja, ki se baš izdelujeta in prideta v kakih dveh letih na svetlo. Gledé pravopisa se mi Slovenci pač ne smemo pritoževati, in na škodo bi bilo razvoju našega jezika, ako bi dali njegov pravopis vkovati v spono uradne. Mi ne potrebujemo posebnega »šolskega« pravopisa, ¹⁾ kakor ga imajo sedaj Nemci v Avstriji (ne govoreč o sedmerih drugih nemških pravopisih izven Avstrije, gl. Oesterr. gymn. Z. 1889. str. 884 sl.), temveč naš pravopis bodi povsod jednak, tako v političnih dnevnikih kakor v leposlovnih časopisih, tako v društvenih kakor v šolskih knjigah. V knjigah družbe sv. Mohorja se ravnamo gledé na pravopis in oblike kolikor mogoče po šolski slovnici in po Janežič-Bartlovem rečniku, in ako to storijo tudi druga društva in časopisi, bodemo brez dvombe kmalu imeli zaželeno doslednost v naši pisavi, ne da bi klicali višje oblasti na pomoč. »Pravopisni slovarček« bi bil tedaj v naši slovnici zdaj pravi »nonsens«, brez vsake avtoritete in brez uspeha, ker izdajatelj ne vé, ali ga tovariši njegovi pripoznavajo. ²⁾ Sploh pa ne smemo šolskega pravopisa ločiti od vsakdanjega, ki se v časopisih in v nešolskih knjigah nahaja.

64. Moj ocenjevatelj pogreša tudi zapisnik stvarni in besedni nalik »Sach- in Wortregister« v grški in latinski slovnici. — Jaz pa vprašam, zakaj pa nimajo nemške slovnice takega zapisnika? Zató ker je nepotreben! ³⁾ Mi vendar ne bodemo na koncu knjige v posebnem zapisniku iskali besede: *ljudje*, *dan*, itd., da zvemo, kako se sklanjajo; ali razne predloge in členice, kako se rabijo; ali sklone, deležja itd. itd.

¹⁾ Potrebo pravopisnega slovarčka čutijo menda vsi pisatelji slovenski, in vém, da si z menój vred želé tudi drugi učitelji jednotnega šolskega pravopisa.

²⁾ Zategadelj bi bilo dobro, ko bi se bil gosp. doktor ponižal in povabil tovariše svoje, naj kumujejo njegovemu izdanju Janežičeve slovnice.

³⁾ Bauer, Grundzüge der Neuhochn Gr., pa vendar ima tak zapisnik.

Vsak učenec mora, knjigo le nekaj časa rabeč, slovensko slovnico gledé na razvrstitev jezikovnega gradiva v kratkem na toliko poznavati, da more na podlagi pridejanega „kazala“ najti to, česar potrebuje.¹⁾ — Na dalje pa je tudi opomniti, da bi pravepisni in besedni zapisnik skupaj potrebovala najmanj dve ali tri pôle prostora in da bi se na ta način knjiga po nepotrebnem podražila, kar bi mnogim baš ne ugajalo.

65. Končujoč svoje opazke izjavlja g. L., „da si je v svesti, da se jezikoslovci ne bodo ujemali z njim v marsikateri reči.“ — Jaz se rés v mnogih točkah ne morem sprijazniti z njegovimi nazori, in kakor mislim, na kratko sem tudi dokazal, da so nekteri popolnoma krivi.²⁾ O marsikterih drugih opazkah njegovih sem izrazil svoje prepričanje, da ne morejo najti prostora v slovenski šolski slovnici,³⁾ in jaz bi se ne mogel ravnati po njih, tudi če bi imel zopet novo izdajo Janežičeve slovnice za šolo prirejati. Resnično je načelo, slovnica se ima ravnati po jeziku in ne jezik po slovnici; toda tega načela se ni držal v svojih nasvetih g. L.,⁴⁾ tem bolj pa zaslužni naš Anton Janežič, ki nam je stvaril pred več nego 25 leti slovnico, ki nam z nekterimi izpremembami lahko še dandanes prav dobro služi. Celó krivo je namreč mnenje, da bi se bil jezik slovenski v „zadnjih desetih letih“ tako izpremenil, da bi ne zadostovala več Janežičeva slovnica.⁵⁾ Le pogledjte, kako lep in pravilen jezik je pisal »Slovenski Glasnik« ali dunajski »Zvon«; ni ga skoro razločka med tedanjo in sedanjo pisavo! Tedaj ne jezik, temveč naučni način ali metoda se je malo izpremenila, ki zahteva nekaj izprememb in dodatkov v Janežičevi slovnici. Ti zahtevi sem skušal ustreči prirejajoč novo izdajo. Omenim le, da sem gradivo v Janežičevi

¹⁾ Te želje nisem toliko izrazil gledé na učence, kakor gledé na pisatelje, ki so izvestno včasih v zadregi — temu se ni čuditi pri dandanašnji zmešnjavi — in bi se radi *hitro* poučili o tej in óni obliki, o tej in óni zvezi, o rabi tega ali ónega sklonu itd.

²⁾ Kot krive nazore je označil gosp. dr. Sk trditve moje: 1) da se besedam slovo, pero itd. končuje deblo na *-es*, 2) da glagol *biti* nima druge pogojnikove oblike: *bil bi bil*, 3) da se predpretekli čas ne more tvoriti od durativnih glagolov, 4) da se slovenijo appellativa na *-um*, ako se izpreminja *um* v *j*, 5) da nam naj besedica *zakaj* v pisnem jeziku ne rabi namesto *kajti*.

³⁾ O vprašanji, kaj more najti prostora v šolski slovnici in kaj ne, velja pač pri-slovica: *Quot capita, tot sententiae*. Jaz sem objavil svoje želje. —

⁴⁾ V mislih sem imel vedno le jezik, kakor se mora pravilno govoriti in pisati. Kajti le po pravilnem jeziku se mora ravnati šolska slovnica. Kakó so pisali in kakó še pišejo razni pisatelji, kakó se v tem ali ónem kraju govori, to učiti je naloga zgodovinske slovnice ter večjih slovarjev. —

⁵⁾ Kdor piše dandanes: *rasten* (rašen, raščen), *pogorén*, *usahujen*, *pisaje*, *pisajóč*, *kupovaje*, od česa *govoriti*, *pošteni* (namesto *poštenjak*) itd., ter se ustavlja mnogim lepim izrazom in zvezam, s kojimi se nadomeščajo neukretni germaizmi in spakudrane besede prejšnjih pisateljev — zánj se res ni mnogo izpremenil jezik v zadnjih desetih letih. —

slovnici skrčil na celih 38 stranih ter dodal oddelek o „besedah tujega izvira“ in o stihotvorstvu na 22 stranéh. Na dalje sem predelal oblikoslovje in popravil v besedoskladju in v skladnji, kar se mi je najbolj zdelo poprave potrebno. Vendar pa še nisem vseh nedostatkov iz Janežičeve knjige odstranil, kar odkritosrčno rad pripoznavam. Tudi jaz si ne pripisujem „nezmotnosti“, in sem hvaležen vsakemu, kdor me prav pouči. Zatorej nikar ne tajim, da je g. L. tu pa tam v Janežičevi slovnici še kako pomoto iztaknil, ktere ni moje oko zapazilo; toda one niso pouku na škodo ter ne bijejo slovenskemu jeziku v obraz.

66. Očite pomote v knjigi so zlasti sledeče: V § 102. op. naj v stavku: »ter si kroji tožilnik *vedno* po živih«, namesto *vedno* stoji: »*skoro vedno*«. — V § 193. str. 107. naj se prečrta stavek: »Šel naj vsak sam bo skoz življenja zmede«. — Razun tega ni moj ocenjevalec v glasoslovju, oblikoslovju in v besedoskladju nobene druge pomote dokazal, ktera bi bila kriva in pouku na kvar; temveč on je le tu pa tam kak majhen nedostatek omenil, ki bi se naj po njegovem mnenju odstranil. Tako se naj v § 211. pri priponki *-aj* točke *b.*, *c.* in *d.* v opombo postavijo ter se naj posebej opomni, da pritiklina *-aj* še razun oseb tudi ločila v slovnici, daljavo med dvema ali več stvarmi in tudi druge reči moškega spola pomenja. Isto tako se naj pri priponki *-ák* točki *b.* in *c.* v opombo postavite. Povrh še g. L. večkrat želi, da se omehčanje soglasnikov v raznih izpeljavah razlaga, ali da se naj pouk o tvorbi glagolskih oblik drugače uravna itd. Vsem tem in sličnim željam, ki so količkaj opravičene, lahko v novi izdaji brez vsake težkoče ustrezem.

Več pomot in nedostatkov je zasledil g. L. v skladnji. Popravi se naj sledeče: V § 237. I. c) naj se stavek: »Dobrega ovčárja je ovce striči, ne pa dreti« postavi pod točko *b.* — V drugem odstavku istega § je pravilo o skrčenem stavku nepopolno; naj se po § 374. dopolni. V § 374. samem pa se naj dodane še točka *e.*, da služi jednemu glagolu ali pridevniku več enakih prislovov. — V § 239. 4. naj se besedi »ali velevnik« prečrtate, in stavek: »Boljše drži ga, ko lovi ga« naj se postavi v točko 5. — V § 279. naj se pri predlogu *blizu* točka *b.* prečrta, in pri predlogu *okoli* izpusti stavek: »Bilo je vojakov okoli dvadeset tisoč pod njegovim poveljstvom«; kajti v teh primerih ste imenovani besedi le prislova. — V § 340. 2. b) naj se prečrta stavek: »Lepa je kalina gledati, žarka zočati«, ker rad priznavam, da v tem stavku ne služi nedoločnik za predmet pridevniku, akoravno Miklošič IV. 856 v istem smislu srbsko prislovico: »Kalina je lijepa gledati« navaja. — V § 352. naj namesto: »uzročni ali sklepalni« stoji: »uzročni in sklepalni«, kakor na str. 242. — V § 353. do 358., kjer se razpravlja priredje in priredni vezniki, pustil sem po pomoti

tudi *skrčene stavke* kot vzglede, katerim gre mesto stoprav v § 374. Ta nedostatek pa se pri pouku lahko odpravi s tem, da se učencem najprej priredje razloži in takoj potem na vzgledih po § 374. pokaže, kako iz priredja *skrčeni* stavki nastajajo. ¹⁾ — V § 365. 2. naj se stavek: „Blažena naj bodo tla, koder teče bistra Sava“, prečrta, ker je zavisnik: „koder teče bistra Sava“ prideven, pa ne krajeven stavek. — V § 375. naj se pravilo takó-le dopolni: „Kedar služi glavnemu in odvisnemu stavku taisti osebek ali kedar se odvisnikov osebek nanaša na kako drugo besedo v glavnem stavku, spoji se lahko itd.“

Navedene pomote naj blagovoli čitatelj v knjigi popraviti, predno jo rabi. Hvaležen sem g. ocenjevatelju, da me je opozoril na nje. Ali vprašati moram, kako se strinja s temi maloštevilnimi pomotami smela trditev njegova, da je še v skladnji „mnogo“ ostalo, „kar ne odgovarja jeziku, kakor ga pišemo dandanes in se tudi ne strinja z drugimi šolskimi slovnici.“ Sodbo o opravičenosti teh besed prepuščam mirne vesti slovenskemu občinstvu! ²⁾

67. Razun tega je g. L. v skladnji še marsikaj nasvetoval, na kar se hočem kolikor mogoče v novi izdaji ozirati. Toda marsikteri, če tudi opravičeni želji ne bodem mogel ustreči, zató ker presegajo večkrat okvir majhne šolske slovnice. Šolska slovnica ne more namreč omenjati vsake jezikovne prikazni, temveč ona se le ima ozirati na glavne nauke, a ne na malenkosti in redke jezikovne posebnosti. Vsakdo naj pomisli, da je knjiga namenjena učencem v prvih šestih razredih srednjih šol, ne pa pisateljem! ³⁾

68. Ne morem svojega odgovora končati, da ne bi čitateljev še opozoril na to, kako je g. L. pozdravil mojo izdajo Janežičeve slovnice. Dne 4. maja 1889. je pisal v podlistku „Slovenskega Naroda“: „Z veseljem sem si naročil to knjigo, nadejajoč se, da dobim vendar jedenkrat dobro slovnico v roke. — A žalibog našel sem poleg marsikterih dobrih

¹⁾ S tem ne bo odstranjena zmešnjava, ki se nahaja v tem poglavju; in dvojim, da bo dobil učenec jasen pojem o priredji, ako bo mej primeri čital skoro same skrčene stavke. — Tudi se slovnica nikakor ne more imenovati dobra, ako se mora v njej popravljati in prečrtavati. Resnično je, kar trdi K. Schmidt (»Bemerk. zu Scheindlers Lat. Schulgr.« Wien, 1890, p. 45.): »Der Schüler muss zu seinem Lehrbuch das vollste Vertrauen haben und, was er zu lernen hat, als durchaus unanfechtbar, über jeden Zweifel erhaben, als Dogma ansehen.«

²⁾ V opazkah svojih navedel sem 188 nedostatkov in sicer: 12 v glasoslovji, 48 v oblikoslovji, 45 v skladji in 83 v sklanji. Ne trdim sicer, da so vse moje želje upravičene, reči pa tudi ne morem, da sem navedel vse nedostatke, ki se nahajajo v knjigi. Gosp. dr. Sk. je skušil upravičiti 73 nedostatkov; recimo, da trdi g. doktor v svojem odgovoru povsod pravo, ostalo bi še vendar v knjigi nad 100 večjih ali manjših nedostatkov.

³⁾ Ako hočemo doseči soglasje v pisavi naši, moramo skrbeti, da dobimo normalno slovnico, ki bo ustrezala šoli, a služila v ravnilo tudi pisateljem našim.

stvarij toliko nedostatkov, da bi sine upal priporočati, naj se uvede ta slovnica v naše srednje šole, ali misliti, da se bodo po njej ravnali pisatelji naši.* — Konečno pa še pravi: „Ni moj namen tukaj govoriti o Sketovi izdaji Janežičeve slovnice, — — omeniti sem le hotel, da se tudi najnovejša slovnica ne more imenovati „dobra slovnica“.*

Odkrito izpovem, da me je taka neprijazna sodba ¹⁾ dirnila, zlasti ker vem, da so Janežičevo slovnico vsi starejši pisatelji visoko cenili, in tudi ta izdaja se je na posebno željo nekterih izkušenih učiteljev priredila ter izdala v obliki za šolo primerni. Slovensko občinstvo je bržkone po ti Lendovškovi izjavi sodilo, da sem jaz Janežičevo slovnico pokvaril; ali na podlagi mojega odgovora se lahko vsak sam prepriča, da temu ni tako; dà tudi g. L. ni v svoji oceni nikjer niti skušal dokazati, da sem jaz kaj v Janežičevi knjigi pokazil, temveč on me je na več mestih še le pohvalil, da sem to ali ono pre naredil ali izpustil.

Navzlic ti hudi, da ne rečem, zlohotni obsodbi v „Slovenskem Narodu“, pri kateri se g. ocenjevalec ni ravnal po Tacitovem pravilu »sine ira et studio«, ²⁾ izrekli so strokovnjaki drugo, boljšo sodbo o moji izdaji te slovnice, in visoko naučno ministerstvo je to knjigo z odlokom dné 20. junija 1889, br. 11988 potrdilo kot učno knjigo. Upam, da ne bode moja izdaja Janežičeve slovnice učencem slabše služila kakor poprejšnje; vsekako pa je treba, da se vsi nedostatki iz nje odpravijo, in v to svrho prosim vse č. svoje tovariše, naj mi s svojimi nasveti pripomagajo, da bode ta knjiga že v naslednji izdaji kolikor mogoče vsestranskim, opravičenim željam ustregla. ³⁾

Dr. J. Sket.

¹⁾ Z ozirom na veliko število nedostatkov, koje sem na svojo žalost zasledil v knjigi, nisem mogel o njej izreči pohvalne sodbe.

²⁾ Zlohotnosti nisem imel pri svojih opazkah nobene; zató sem tudi pohvalno oménil, kar sem našel v knjigi dobrega in pohvale vrednega. Priznavam pa, da me je prijela neka upravičena jeza, videčega, da tudi najnovejša slovnica ne bo naredila konca »babilonski zmešnjavi v knjižni naši slovenščini.« (Ljublj. Zv. IX. p. 381.). —

³⁾ Da bi ustregel pisatelj prihodnje slovnice tem lože vsestranskim potrebam, nasvetoval sem v »Slov. Nar.«, naj bi se ob Vodnikovi slavnosti dné 29. in 30. junija sešli slovenski slovníčarji in učitelji v Ljubljani ter se dogovorili o dvojbenih slovníških stvaréh. Iz istega namena sem priobčil v »Ljublj. Zv.« opazke svoje in prosil, da izvolijo jezikoslovci in pisatelji slovenski objaviti misli svoje. Veseli me, da sem dosegel kolikor toliko namen svoj. Priobčil je »nekoliko opazk k Janežič-Sketovi slovnici« čestiti in zaslužni naš starosta, gosp. p. Ladislav; odgovoril je na moje opazke g. dr. Sket, dodal je mojim opazkam g. urednik »Ljublj. Zv. marsikatero dobro opomnjo, začel je objavljati gosp. Lekše v listu »Dom in Svet« nekaj porabnih mislij o slovenščini v govoru in pismu in, kar je glavna reč, odločil se je odbor »Matice Slovenske« izdavatí časopis »Slovenska Beseda«. Še bolj me pa bo veselilo, ako bo prihodnje izdanje Janežičeve slovnice res »ustrezalo vsestranskim »pravičenim željam«

Jos. Lendovšek

